

Зрыніі

*Міфы — гэта падзеі, якія ніколі
не здараліся, але стала адбываюцца.*

Салюстый, IV стагоддзе

* * *

Цягнік з Мегаполіса грукатаў, вывяргаючы дым, які трапляў праз адчыненыя вокны і ў вагоны. У самым куце ля акна сядзеў малады чалавек, апра-нуты ў танныя тэніску і нагавіцы. На каленях яго месцілася дарожная сумка, а на лоб быў насунуты пашарпаны стэтсанаўскі капялюш. Акрамя яго і яшчэ двух—трох пасажыраў, у вагоне займалі месцы скрозь цёмнаскурыя і яўна выхадцы не з гэтых мясцін. Дзеці іх, рознага ўзросту, з віскам і крыкамі нахабна блыталіся пад нагамі. Вакол знарок брыдкасловілі, нават жанчыны, іншасказальна даючы яму зразумець, хто тут гаспадары.

Але малады чалавек не рэагаваў. Нават, меркаваў ён, калі б яны тут заняліся грумінгам ці пачалі мастурбіраваць — яму пляваць. Ён моўчкі глядзеў у вузкае расчыненае акно, за якім, змяняючыся, праплывалі пустынным, выпаленыя сонцам краявіды з рэдкімі, убогімі пасёлкамі, і думаў пра сваё.

* * *

Стаяла адчувальная ліпеньская спёка. Слупок тэрмометра часам перавальваў за адзнаку сорок градусаў па Цэльсію ў цені. Шмат людзей, у большасці сталых гадоў, раптоўна паміралі ў гэтыя дні ў сваіх

кватэрах-клетках, не абсталяваных кандыцыянерамі, у ліфтах, на вуліцах, ля крам, у іншых, часам не падыходзячых для такога, месцах. Дэфіцыт энергарэсурсаў у Мегapolісе толькі паглыбляў неспрыяльную сітуацыю; урэшце мала хто на гэта наракаў — пасля Катастрофы і такое існаванне лічылася амаль прымальным: на некалькі гадзін у суткі ўключалася святло, збольшага нават хадзілі аўто, працавалі крамы і выходзіла некалькі газет.

Сышчык КрымПа¹ па імені Следак, з націскам на першы склад, але якога ўсе калегі і знаёмыя называлі Слядак (на слэнгу і азначае — следчы), выехаў з адмысловым заданнем у Паселішча. Ускосная прычына, з якой ён адправіўся ў далёкі шлях, была дастаткова кур'ёзнай, з дамешкам не зусім здаровай сенсацыйнасці, але цалкам падыходзячай для яго прыкрыцця.

Мясцовы апантаны на мянушку Імбэцыл, а Слядак адразу вызначыў для сябе, што «паганяла», магчыма, поўнасю супадае з рэчаіснасцю, дасягнуўшы пэўнага ўзросту, што адпавядала ступені яго палавога выпявання, пачаў паводзіць сябе неадэкватна. Прастымуляваўшы эрэкцыю, ён эякуліраваў у прабёрку, а потым разам з двума—трыма непаўналетнімі лавілі якую дзеўку ці жанчыну, валілі яе на зямлю, распраналі і спрабавалі здзейсніць штучнае асемяненне — выліць у яе эякулят.

Участковы паліцыянт у чарговай справаздачы пра злачынствы, якія рэгулярна скіроўваў ва Упраўленне ў Мегapolіс, паведаміў і пра гэта, просячы ў адказ класіфікацыі такога ўчынку і свайго рэагавання, але яму адказалі не зусім дакладна, параіўшы змясціць вар'ята ў ізалятар, а пасля хоць бы і афармляць на прымусовую лабатамію, што ў апошні час даўно ўжо не выконвалася. Потым, пэўна, пасмяяўшыся, на рапарт участковага проста забыліся, але ў зоне Паселішча, як і паўсюль, сярод вялікай колькасці забойстваў адзін за другім адбыліся два

¹ КрымПа — Крымінальная Паліцыя.

не зусім ардынарныя смяротныя выпадкі з прыкметамі гвалту, якія рэхам адгукнуліся і ў Мегаполісе. Сюды з гэтай прычыны, а яна і была асноўнай, і выехаў сышчык Слядак. Смяротныя выпадкі ніякага дачынення да Імбэцыла не мелі, у іх было шмат загадкавага, адбыліся яны на возеры ля Паселішча, і Слядак павінен быў у спіслыя тэрміны вывесці абставіны і разблытаць справы, аб'яднаныя ў крымінальным Упраўленні ў адну. Фармальна, для прыкрыцця, ён прыбыў па заяве на Імбэцыла. Ва Упраўленні нічога супраць не мелі, хіба што ўвялі ў курс справы мясцовага ўчастковага.

Слядак быў русавалосы, са светлымі вачыма, высакарослы трыццацігадовы мужчына, без прыкмет атлусцення і валасатасці на целе. Вынік этнічна блізкага шлюбу — бацька яго, жмудзін, паходзіў з Балтыі, а маці з беларускай сям'і — ён даволі змушана ўпісваўся ў стракатае навакольнае асяроддзе, у якім белае насельніцтва, нават у глыбокай правінцыі, было ўжо ў значнай і пагражальнай меншасці.

Урэшце ён праціснуўся да выхаду і пакінуў вагон. Мінуўшы абшарпаны будынак станцыі, ён рушыў у напрамку да шэрых адна- і рэдка двухпавярховых будынкаў — гэта і было Паселішча.

Участковы ўжо чакаў яго. Слядак ведаў яго мянушку, дадзеную мясцовымі — Шэрыф. Шэрыф аказаўся налітым сілай каржакаватым мангалоідам, распісаным на бачных участках цела, акрамя твару, шматлікімі «тату».

«Так, — сказаў ён Следаку, як толькі яны паціснулі адзін аднаму рукі. — Вычварэнца я трымаю ў нашым пастарунку. Дарэчы, вы б там, у Мегаполісе, паспрыялі, каб мне далі якога памочніка. Адзін я тут, вядома ж, не магу даць рады: вы ж ведаеце, усё скрыміналізавана, прагніло, тых, хто сумленна працуе меншае, і яны ўжо не могуць абараніць сябе».

Слядак уважліва агледзеў яго і выцер лоб насоўкай — было па-ранейшаму нязвыкла гарача.

«Прызначце каго з тутэйшых самі», — параіў ён.
«Гэта немагчыма, бо тут свае законы. Ад страху ніхто на такое не рызыкне».

«Бяспраўе не толькі тут у вас, яно паўсюдна», — сказаў Слядак.

Абодва замаўчалі, прыглядаючыся адзін да аднаго. Сонца пераходзіла ў зеніт. Бязлітасная ліпеньская спёка апальвала іх твары. З далёкай мячэці пачуліся гукі паўднёвага намазу.

«Я тут агледжуся, — пасля непрацяглага роздуму сказаў Слядак, — пажыву пару—тройку дзён. А пакуль мне трэба дзесьці спыніцца. Нашы нескладаныя справы пачнём вырашаць ужо заўтра».

Шэрыф задумліва нахмурыў лоб. Яго раскосыя вочы ўтаропіліся ў нябачную кропку.

«Вам можна «кінучь косці» ў старога Крэза, — урэшце сказаў ён. — Той жыве адзін, праўда, не надта сімпатызуе людзям, так што можа і адмовіць. Станоўчае тое, што ў яго хаце ёсць прыбудова і няма клапаў».

«Крэз — гэта прозвішча ці «паганяла»?»

«Паганяла».

Не згаворваючыся, яны рушылі з месца. Вострыя вочы Следака выхоплівалі фрагменты заняпаду: закіданыя смеццем люкі каналізацыі, брудныя лужыны, зграі варон, якія неймаверна размножыліся, і не толькі тут, пасля Катастрофы, спітыя твары нестарых яшчэ мужчын і жанчын. На кароткі міг туга авалодала ім, але ён звывкла вярнуў сябе ў стан штодзённых спраў і клопатаў.

«Што так? — працягваў размову Слядак. — Чаму такая мянушка? Ён што, такі багаты? Крэз — ха-ха...»

Шэрыф сплюнуў пад ногі.

«Ён бедны, як мыш з мячэці. Пэўна, мянушка і дадзена ў насмешку, ад процілеглага. Жартаўнікоў хапае».

«Вы сцвярджаеце, што ён амаль адзіны ў гэтым квартале, у каго чыста?»

«Так, ён вельмі ахайны. Тут па начах не толькі забіваюць, а і гадзяць адна групоўка другой, а больш белым: выкідваюць смецце абы-куды. Ну а ён прыбірае, на беразе возера асабліва. Яго лічаць юродам».

«Ён мясцовы?» — спытаў Слядак.

«Жыве тут даўно, а сам з Мегаполіса. На ім у мінулым адна «ходка».

«І якая?» — пацікавіўся Слядак.

«Мутняк. Не за «дзялюгу», наколькі я зразумеў. Я зрабіў запыт праз Сеціва і вось што даведаўся. Гадой дваццаць назад ён лічыўся буйным навукоўцам, вёў нейкія распрацоўкі, адсядзеў тэрмін і там быццам пашкодзіўся ў розуме. У іх, «вучоных дзятлаў», гэта здараецца часта, — Шэрыф выдаў з гора нешта накшталт кароткага хіхікання. — Ну а потым пачаліся зачысткі, пасля — Катастрофа, але ён ужо апынуўся тут, у Паселішчы. Спачатку за ім нават сачылі, ён павінен быў штодня адзначацца ў мяне на ўчастку, а потым плюнулі і ўвогуле запамятавалі. Ён, на іх думку, цяпер не ўяўляе небяспекі».

«А на вашу?» — спытаў Слядак.

Шэрыф задумаўся на некалькі секунд.

«На мой погляд, ён і цяпер небяспечны. Але вар'ят. Небяспечны вар'ят, ха-ха...»

«Дык ён белы?»

«Так».

Яны ішлі па доўгай, амаль прамой вуліцы, імкнучыся трымацца зацены. Групы падлеткаў, частка якіх у сезон працавала на плантацыях, а цяпер альбо займалася дробным крадзяжом, альбо, брыдкасловячы, суткамі бадзялася вакол будынка школы, замест якой, тлумачыў Шэрыф, як і ў іншых месцах, тут быў цяпер створаны забаўляльны комплекс.

Слядак уважліва разглядаў жылыя блочныя каробкі дамоў, якія больш нагадвалі баракі: з нізкімі, амаль плоскімі дахамі, комінамі над імі і маленькімі вокнамі. Часам яны перамяжоўваліся драўля-

нымі сялянскімі хатамі. Для брамак і веснічак цёмнаскурыя дзеці і падлеткі адразу ажыўляліся пры іх набліжэнні. Яны яўна былі незадаволеныя ці рабілі такі выгляд і паводзілі сябе даволі нахабна: нешта гучна выкрыквалі, курчыліся і за спінай рабілі непрыстойныя жэсты.

«Нам не вельмі радыя», — пахмурна заўважыў Слядак.

«Да мяне яны прывыклі, а вы — белы, чужынец».

Дзве дзяўчынкі, мулаткі, мяркуючы па колеры скуры, з бояззю пазіраючы на Шэрыфа, наблізіліся да Следака і спыталі таго, ці не знойдзецца ў яго цыгарэты.

«Вось, — заўважыў, гыркнуўшы на іх Шэрыф, — праз год—два яны пойдучь па руках, а потым апынуцца ў бардэлях. Адзіная для іх перспектыва».

Слядак прамаўчаў. Думкі яго перакінуліся на іншае, а дакладна — на тую справу, па якой ён сюды прыбыў.

Першае забойства, а не няшчасны выпадак, як спачатку наўмысна яго класіфікавалі ва Упраўленні, адбылося каля двух тыдняў назад. Забіты — старэйшына шматлікай мясцовай цёмнаскурай групоўкі Іларыён — быў даволі багатым чалавекам і меў уплывовых сваякоў у Мегаполісе, якія адразу пачалі патрабаваць вышуку. Старэйшына, а паводле іх звычаяў купацца ў вадзе было забаронена, вырашыў паплаваць па возеры ў спецыяльна прыстасаванай для яго надзіманай гумавай камеры-лодцы без суправаджэння целаахоўніка. Камеру к вечару знайшлі, але пустую. Іларыён, як тут яго звалі, знік. Слядак ведаў, што дыягностыка смерці ад утаплення часта бывае цяжкай, толькі комплекс прыкмет і выкарыстанне лабараторных метадаў даследавання дазваляюць правільна ўстанаўліваць прычыну. Тым не менш пасля таго, як труп з утварэннем гніласных газаў усплыў — а тады, як і цяпер, было вельмі спякотна, — прыбылы судмедэксперт, якога за-

прасілі сюды за вялікія грошы, агледзеў яго, узяў на пробу для аналізу літр вады з вадаёма і зрабіў заключэнне. Слядак памятаў некаторыя самыя істотныя яго часткі. Паколькі нябожчык пры жыцці не пакутаваў ад ішэміі ці гіпертаніі, раптоўнасць смерці ад інфаркту ці інсульту амаль выключалася. Тып утаплення быў нехарактэрны. Пры сапраўдным утапленні ўзнікае тыповая асфіксія: спачатку рэфлекторная затрымка дыхання, якая працягваецца да хвіліны, потым вада трапляе ў лёгкія. Настае стойкае спыненне ў выніку паралічу дыхальнага цэнтра, а праз пяць—дзесяць хвілін і спыненне сэрца. Тут жа быў іншы выпадак.

Нябожчыку быццам не было нагоды скакаць у ваду з камеры — плаваць ён не ўмеў. А вось на яго чэрапе былі выяўленыя яўныя механічныя пашкодванні касцей, да таго ж адно вока было выбіта. Пашкодванні былі, як адзначыў медэксперт, прыжыццёвага характару, гэта значыць атрыманыя да раптоўнага ўтаплення.

Другая заўчасная смерць — таксама ў межах возера — напаткала ўладальніка мясцовага спіртавога завода Зураба. Зураб, як ведаў Слядак, таксама быў у гэтых мясцінах з прышлых людзей. Выхадзец з Каўказа, ён пачынаў тут з малога, быў да Катастрофы спачатку простым рамеснікам, але неўзабаве «падняўся» на гандлі спіртным, заснаваў заводзік, дзе ў яго працавалі каля ста трыццаці наймітаў з мясцовых, пасля чаго прывёз сюды жонку на імя Зара, якую тут звалі Зара, і трох дзяцей.

Зара выконвала на заводзіку абавязкі бухгалтара і эканаміста. І яна, і Зураб адразу вызначыліся нечалавечай лютасцю і пагардай да сваіх падняволеных рабочых, усяляк аблічваючы іх у грошах і зневажаючы пры гэтым годнасць мясцовых.

Зураб, у адрозненне ад большасці сваіх супляменнікаў, не цураўся вады, лічыў сябе выдатным плыўцом і не раз заплываў у возеры на кіламетр і нават далей. Але праз тыдзень пасля нечаканай гібелі Ла-

рыёна амаль тое ж самае здарылася і з ім. Акрамя характэрнай эмфіземы лёгкіх і пены вакол дыхальных адтулін носа і рота, эксперт адзначыў усё тыя ж механічныя пашкоджанні ў выглядзе неглыбокіх ран на чэрапе, быццам ад удараў вострым прадметам, і выбітыя — і ад таго выцеклыя — абодва вокі.

Паколькі Зураб дагэтуль нямала аддаваў, ці, як тут казалі, «скідваў», у Мегаполіс, дзе ў яго даўно з'явілася і акуратна збірала даніну «крыша», то яго смерць таксама непрыемна закранула чыесці інтарэсы. Слядак добра разумеў, чаму ён павінен тут асцярожна вышукваць матэрыял, рабіць свае высновы. Усё гэта не вельмі задавальняла яго самалюбства, бо ён лічыў сябе вартым і на большае.

«Скажыце, — праз паўзу спытаў ён Шэрыфа, — нябожчыкі маглі стаць ахвярамі сваёй жорсткасці, падману, махлярства ці яшчэ якіх негатыўных дзеянняў у адносінах да мясцовых?»

«Сумніўна, — адказаў Шэрыф. — Яны, мясцовыя, тут усе, так бы мовіць, «празрыстыя». Хоць я не выключаю і такой версіі. Урэшце, вам і мне, невуку, разбірацца».

Слядак прапусціў апошнюю яго заўвагу між вухэй. Яны ўжо ішлі завулкам, і ён марыў пра адзінае: як ён хутчэй кіне сваю сумку на які лажак у прыбудове незнаёмага яму Крэза і пойдзе на возера. У спецакадэміі ён нейкі час быў чэмпіёнам па плаванні вольным стылем і цяпер хацеў паплюхацца ў вадзе, скінуць стому пасля дарогі, а потым перакусіць — у яго было з сабой некалькі бутэрбродаў — і, магчыма, заняцца справамі.

Між тым прыкметы заняпаду і галечы ўсё часцей траплялі ім на вочы. Некалькі нямоглых старых сядзелі на лаўках ля сваіх брамак, панура праводзячы іх вачыма. Тут больш было белых, і нешматлікія дзеці, а нараджальнасць сярод тутэйшых, як ён ведаў, амаль што перапынілася, зацята пазіралі на прышэльцаў. Усё гэта моўчкі, і Слядак міжволі адчуў вусціш. Там-сям ён прыкмеціў пад нагамі

выкарыстаныя трубачкі шпрыцаў. Групка п'яных мужчын і жанчын рознага колеру скуры насцярожана сцішылася пры іх набліжэнні.

«Вы тут быццам ва аўтарытэце», — сумна пажартаваў Слядак, звяртаючыся да Шэрыфа.

Той, пэўна, гумару не зразумеў, бо ў адказ паляпаў па кабуры, з якой паблісквала металам дзяржанне пісталета, і грубавата сказаў:

«Права на зброю. Тут паважаюць толькі яе і сілу, а калі раптам заўважаць за табой якую слабінку, то адразу цябе ж і на конус. Ха-ха...»

«Так», — згадзіўся з шэрыфавай банальнасцю Слядак. На самай справе, як ён ведаў, бо штодня сачыў за апэратыўнай інфармацыяй, становішча было яшчэ больш складанае. Самымі небяспечнымі ўзброенымі бандамі былі не тыя, якія падламвалі крамы, каб спехам нахапаць там гарэлкі, кансерваў і дэфіцытнай электронікі, а наркаманы, што не маглі прабіцца да дылераў, якіх бязлітасна пачыналі ў сувязі з разбурэннем многіх хімічных прадпрыемстваў і выраджэннем натуральных месцаў вырошчвання опіумных культур. Магчыма, нават верагодна, звязаў ён у думках, і Ларыён быў адным з такіх дылераў. Цяпер жа большая частка наркатэчнай плыні, якая так расквітнела дзесяцігоддзі назад — у час так званай першай сексуальнай рэвалюцыі і славутай еўрапейскай дэмакратыі, якая пакутавала ад самаедства, — аказалася амаль абязводжанай. Дылераў меншала. Наркаманы збіваліся ў групы, узбройваліся і нападалі на бальніцы, аптэкі, склады хімпрэпаратаў, шпіталі, а калі ім не ўдавалася набыць тое, што іх цікавіла, упадалі ў агрэсіўную дэпрэсію і станавіліся неадэкватнымі.

Іх бандфармаванні тым не менш схематычна напаміналі армейскія падраздзяленні: брыгада (пяць—дзясяць баевікоў), звяно (ад дзвюх да пяці брыгад), група (два ці пяць звенняў), супольнасць (некалькі груп). Многія чальцы бандаў, наадварот, самі не

ўжывалі наркотыкаў, але, здабыўшы іх, паспяхова гандлявалі ці здавалі ўсё адразу аптавікам.

Яны прайшлі яшчэ колькі шляху, прамінулі разбураную царкву, напаўгнілыя аднапавярховыя і двухпавярховыя будынкі, ля ўвахода ў адзін з іх ляжала напаўаголеная ці то п'яная, ці то пад уздзеяннем наркотыкаў жанчына, ад якой шаснулі ўбок нейкія цені, — Шэрыф толькі плюнуў — і ўрэшце апынуліся перад даволі высокай агароджай з радам іржавага калючага дроту паверх яе. За агароджай былі відаць бляшаны дах, вокны, спавітыя раслінамі, і верхаліна пладовага дрэва.

Шэрыф спыніўся.

«Мы прыйшлі, — сказаў ён. — Мяркую, ён дома, бо рэдка калі адлучаецца».

«Дамасед?» — з цікавасцю аглядваючыся навокал, спытаў Слядак.

«Не зусім. Яго тут не раз пагражалі спаліць і, пэўна, спалілі б, каб ён, па-першае, не быў «закручаны», а па-другое, жыў дзесьці ў канцы Паселішча ці ўвогуле на водшыбе. А так пабойваюцца, што вецер можа змяніцца і згараць іх жа дамы».

«Што так? — выказаў здзіўленне Слядак. — Просты ж народ памяркоўны да беднякоў, юродаў...»

«Таму што ён — разумны юрод. У яго дзіўныя думкі, ён дэманстратыўна пагарджае некаторымі людзьмі за іх недахопы, рабскую пакорлівасць, напрыклад, як ён лічыць, а ім гэта не падабаецца. Урэшце, самі пабачыце, вядома, калі ён дазволіць вам пажыць колькі дзён. Я мог бы паціснуць на яго, але гэта на крайні выпадак. На жаль, у нас тут няма не толькі гатэля, а нават і якой заняўбанай начлежкі, а то б вы цяпер не хадзілі са мной па завуголлях».

«Перадусім, як мы пагрукаем у дзверы, давядзіце мне адну з яго так званых дзіўных думак, — нечакана папрасіў Слядак. — Галоўную ён, пэўна, ужо не раз выказваў?»

«Самі даведаецеся, — паціснуў плячыма Шэрыф. — Урэшце, калі ў двух словах... Ён неяк

сцвярджаў, што наш Сусвет — *Сімуляцыя*, створаны штучна і не што іншае, як інфармацыя. За гэта трызненне яго, пэўна, калісьці і скіравалі на нары».

«І гэта ўсё?»

«Яшчэ ён гаварыў, што чалавецтва з часам ператворыцца ў малпаў».

«Ён гэта вам паведаміў ці яшчэ каму?» — спытаў Слядак.

«Не толькі мне, вядома, а шмат каму. Першым мне пра гэта далажыў Штучнік».

«Штучнік — гэта ваш інфарматар?» — прафесійна здагадаўся Слядак.

«Ну, які ён інфарматар, — пакрывіўся Шэрыф. — Так, ад выпадку да выпадку. Дурагон. Адным словам — штучнік. Я яму і псеўда адпаведнае прыстасаваў».

Шэрыф паляпаў далонню па кішэні, выцягнуў плоскі кітайскі партсігар, вылавіў з яго губамі цыгарэту і пстрыкнуў запальнічкай, што была ўманціравана ў яго ж. Дым ад таннага тытуню паплыў, раствараючыся ў паветры. Слядак паморшчыўся, бо не паліў.

«Раней, да Катастрофы, за такія думкі адразу зачышчалі, — дадаў участковы. — Цяпер усім на ўсё пляваць».

Шэрыф выцер твар і шыю ад поту насоўкай і, падыміўшы хвіліну, далікатна затаптаў недапалак.

«Я паслаў запыт праз Сеціва...» — пачаў ён тлумачыць, але нечакана змоўк.

Абодва азірнуліся, бо за іх спінамі пачуўся характэрны шоргат ад чыхання крокаў.

«А вось і гаспадар», — сказаў Шэрыф.

Крэз быў даволі высокі, з квадратным тварам і голым, без ніводнага валаска чэрапам. Глыбока запалыя яго вочы незразумелага колеру сустрэліся з позіркам Следака. Той міжвольна адзначыў для сябе, што ў вачах старога не было бачна і нават не адчувалася ніводнай прыкметы шаленства, а наадварот, быў (Слядак у думках пашукаў і хутка вызначыў слова) стаічны спакой.

Ён павітаўся, але Крэз не адказаў. Шэрыф, разбураючы між тым напружаную паўзу, пасунуўся да старога ўсутыч і паклаў таму руку на плячо.

«А мы да вас, дзядуля», — усміхнуўся ён, паказавшы рэдкія, жоўтыя ад нікаціну зубы.

«Мне цяпер збірацца? — адразу спытаў Крэз. — Ці спачатку будзеце па хаце шманаць?»

Ён рашуча скінуў з пляча руку ўчастковага, але той не пакрыўдзіўся, а наадварот, засмяяўся ўжо па-сапраўднаму — гучна і хрыпата.

«Не ў тэму вы каціце, Крэз, — урэшце сказаў ён, абарваўшы разам смех. — Мы не збіраемся вас арыштоўваць, а потым упакоўваць на нары. Я прывёў вам на пастой чалавека з Мегаполіса. На пару — тройку дзён. У яго тут, дарэчы, справы».

«Я заплачу вам колькі скажаце», — дадаў і Слядак, звяртаючыся да старога ветліва, хоць і не паддобрываючыся.

Зноў запанавала паўза. Было бачна, што Крэз вагаўся, але яго падганяла спэка: клятчастая зношаная і брудная яго кашуля ўзмакрэла, і дыхаў ён цяжка.

«Заходзьце, — урэшце азваўся ён. — Згода. Але не больш як на тры дні. Плату гатоўкай і наперад».

* * *

Слядак крочыў да вады. Па дарозе ён высвеціў на дысплеі свайго надалонніка даныя пра возера, скачаныя з камп'ютэрнай сеткі яшчэ раней. Цяпер ён чытаў:

«Скруды, возера ў бас. р. Гуда. Уваходзіць у паўночна-ўсходнюю групу азёр. Пл. люстра 44 км², найб. глыб. 30,5 м, сярэдняя 7,9 м. Аб'ём вады 210 млн м³. Вадазбор 213 км² буйна- і сярэдняўзгорысты, з участкамі забалочаных нізін, складзены з марэнных суглінкаў, быў раней значна разараны, 13 працэнтаў пл. пад лесам. Схілы выш. да 30 м, стромкія (на 3 м

спадзістыя) сугліністыя і пясчаныя. На У і ПдУ блізка абрываюцца каля ўрэзу вады. Уздоўж усх. берага цягнецца озавае града, парослая лесам. Берагавая лінія (даўж. 68,4 км) моцна зрэзана, асабліва на З. Берагі нізкія, пясчана-галечныя, пераўвільготненыя. Шырыня поймы ад 15 да 200 м. Востраў (агульная пл. 2,6 км²). У малаводныя гады колькасць астравоў можа павялічвацца да 3. Найбольшая глыбіня ў паўднёвым плёсе. Мелкаводдзе пясчанае, пясчана-галечнае і камяністае. Празрыстасць да 8 м. Мезатрофнае. Упадаюць больш за 17 ручаёў. Уздоўж берага паласа трыснягу і чароту шырынёй да 300 м. Урэчнік, рагаліснік, эладэя, харавыя водарасці растуць да глыбіні 8 м...»

Слядак пакінуў чытаць і пстрыкнуў кнопкай. Тэкст на дысплеі знік. Урэшце, зусім не гэта «проза» яго цікавіла цяпер, калі ён набліжаўся да вады. Паскараючы міжволі крокі, ён падумаў пра тое, што заўсёды любіў ваду, аж з дзяцінства, калі яшчэ да Катастрофы бацькі вадзілі яго ў басейн, а потым ён амаль кожнае лета з'язджаў на вялікае вадасховішча, штучна створанае колькі год назад у сувязі з будаўніцтвам даўно спыненай цяпер атамнай электрастанцыі.

Мінуўшы раён смеццевых звалак, Слядак агледзеўся. Узбярэжная паласа возера была пакрыта рэдкім хмызняком, вольхай, якая месцамі ўтварыла цэлыя гущары, а таксама маларослымі, гузаватымі дубамі. Тут жа расло многа ляшчыны. Чорная глеба і вільгаць, якая раз-пораз чвякала пад нагамі, пэўна, давалі магчымасць сяліцца і расці тут пралесцы, макрыцы, кісліцы, чартапалоху, аеру, падбелу, малачаю і яшчэ шмат якім раслінам, назваў якіх ён не ведаў. Ён пакрочыў далей, выбіраючы месца, дзе можна было спыніцца, але ўсюды было аднастайна задушліва і вільготна, пакуль урэшце ён не знайшоў адносна чысты і пясчаны кавалак берага.

Некалькі кнігавак з істэрычнымі крыкамі пачалі лётаць у яго над галавой, але неўзабаве сцішыліся і

адляцелі ў бакі. Шэрая варона нязграбна прайшла-ся па ўзгорку непадалёк, з цікавасцю пазіраючы на чалавека цёмнымі пацеркамі вачэй.

Слядак удыхнуў у грудзі паветра і знерухомеў, аддаючыся незнаёмым дагэтуль пачуццям. Пакрыты смогам Мегapolіс, які ён часова пакінуў, быццам адышоў у мінулае, выпаў з жыцця, як разам выпадае згнілы і аджылы сваё хворы зуб.

Ён скінуў красоўкі і застаўся басанож. Калі ён вось так ступаў нагамі па зямлі? Колькі часу прайшло з той пары?

Ён распрануўся і зайшоў у ваду. Грунт быў цвёрды, пясчаны і без прыкмет глею. Па меры руху наперад вада дасягнула яму каленяў, пояса, паднялася да грудзей, і тады ён набраў у лёгкія паветра і адштурхнуўся ад дна. Далёкі востраў наперадзе, на які Слядак зрэдку кідаў позірк, быў яму арыенцірам. Але да вострава ён не паплыў, вырашыў зрабіць гэта пасля, напрыклад, заўтра ці пазней. Ён перакуліўся на спіну і застаўся так ляжаць на вадзе, углядаючыся ў неба, па якім зрэдку паўзлі белыя празрыстыя аблогі. На кароткі міг пачуццё шчасця цалкам ахапіла яго.

Ён доўга ляжаў так, амаль што выключыўшы сябе з адчування часу, калыхаючыся ў халаднаватых хвалях, толькі зрэдку варушыў нагамі і кісцямі рук, каб заставацца на плаву. Але стан няўцямнай трывогі і напружанасці, які суправаджаў яго ўсе апошнія гады і які пачаўся даўно, нават перад Катастрофай, і цяпер звывкла апанаваў яго. У думках Слядак вярнуўся назад, да гутаркі са сваім начальнікам, якога ўсе звалі Гектар. Белы, ён, як хадзілі чуткі, быў чальцом «Паўночнага Кардона» — забароненай суполкі, якая змагалася за правы белай меншасці. Гектар выклікаў яго, каб даць наказ на дарогу, але не толькі. Слядак ведаў яго як скрытнага, але рашучага чалавека, дарэчы, земляка. У іх адбылася кароткая гутарка без сведкаў.

«Я даўно сачу за табой, ведаў і тваіх бацькоў, — гаварыў яму напаследак Гектар — сівы, знешне малапрыкметны чалавек з такім жа малапрыкметным, ардынарным тварам, але лоб яго быў па-мужчынску высокі, а з-пад надброўяў небяспечна свяціліся жывым розумам вочы, — і заданне, з якім ты едзеш у Паселішча, мае два напрамкі. Адзін — афіцыйны: ты павінен раскрыць што-небудзь пра забойствы і прадставіць, калі здолееш, доказы вінаватасці злачынцы ці злачынцаў, а другі — крыху іншы: ты таксама павінен раскрыць, што здолееш, пра забойствы, знайсці таго ці тых, хто іх здзейсніў, і паведаміць іх імёны спачатку асабіста мне. Той чалавек ці людзі, адзін, два іх, тры ці нават пяць, магчыма, маюць мэты, якія супадаюць з нашымі. І тады першы напрамак тваіх вышукаў будзе ануляваны, але гэта ўжо толькі мая справа».

«Чалавек ці людзі, якіх я, можа, і знайду, — яны маюць для нас нейкую асабістую каштоўнасць?» — спытаў ён тады.

«Так, — адказаў Гектар, — у нас мала аднадумцаў, здольных на дзеянне. Нехта пачынае знішчаць наркадылераў ці бандытаў? Выдатна! Калі ж мы ўсе ў розных кутках знойдзем адно аднаго і аб'яднаем сілы, то цалкам верагодна, выжывем самі і не дапусцім прыніжэння сябе і сваіх блізкіх».

«А ўвогуле, яны якія — нашы мэты?» — зноў крыху наіўна запытаўся ён тады.

«Я сам не больш як фігура на шахматнай дошцы. Ты малады, здаровы, але і ты — пакуль што толькі выканаўца. Так што дзейнічай».

...Слядак прыўзняў галаву і абвёў вачыма бераг і месца, дзе ляжала яго вопратка. У яго быў нож, які, вядома, ён з сабой не ўзяў, а пакінуў на беразе. Там было пуста, і ён зноў лёг патыліцай у ваду і заплюшчыў вочы.

Але так ён прабыў нядоўга. Раптоўны шolah і рэзкі посвіст над галавой, а потым адчувальны моцны ўдар па твары, быццам анучай, прымусілі яго

даць нырца. Вынырнуўшы, Слядак імкліва агледзеўся па баках — нікога і нічога не ўбачыў, ніякай небяспекі, але незразумелы страх пасяліўся ў ім і прымусіў неадкладна плысці да берага, а плаваць хутка ён умеў з дзяцінства. Зноў быццам нейкі цень пагрозліва праслізнуў над яго галавой, ён нават адчуў над плячыма халодны подых, як ад нечаканага парыву паўночнага ветру. А потым ён, што самае дзіўнае, пачуў смех.

Калі ногі яго неўзабаве намацалі дно, ужо ля самага берага, ён няўпэўнена азірнуўся, паглядзеў у неба над ім, але нічога і нікога не ўбачыў. Слядак таропка апрануў кашулю, нагавіцы і скіраваў да дома Крэза тым жа шляхам, якім і прыйшоў сюды, — берагам возера.

Неўзабаве ён дасягнуў ускраіны Паселішча, і, як і раней, яго зноў пры выглядзе мясцовых людзей і наваколля ахапіла пачуццё сораму, прыніжэння і злосці. Насустрач яму мільгалі не людзі, а хутчэй за ўсё нейкія невыразныя іх падабенствы, «людзі-цені», як ён ахрысціў іх у думках. Патухлыя позіркі, вузкія сутулыя плечы, уцягнутыя ў іх галовы невялікага памеру, ён мог бы пабіцца аб заклад, што памер гэты ніжэйшы за нармальны, мітуслівая хада, пэўна, у спрадвечных пошуках алкаголю, наркатычнай дозы і, вядома, неабходнай для існавання пайкі. А развярні іх і падштурхні ў процілеглы бок — пойдучь і туды, бо ім — усё адно.

У многіх ён заўважыў на руках электронныя бранзалеты, якія з'явіліся адразу пасля Катастрофы і якімі былі «акальцаваныя» ў асноўным тыя, хто адбываў пакаранне ў калоніях агульнага рэжыму з правам работы за межамі тэрыторыі, — звычайныя відазмененыя рабы. Слядак ведаў таксама, што ні зняць, ні перапраграмаваць прыстасаванне нельга. Калі ж хто асмеліцца яго сапсаваць ці спілаваць нажаўкай, сігнал адразу пойдзе на пульт аператару, пасля чаго парушальніка, калі ён не знойдзе спосаб блакіроўкі, чакае значна больш жорсткае пакаранне.

Вядома, калі яго паспеюць злавіць. Як ён ужо ведаў, многія з іх працавалі на плантацыях цыбулі альбо агуркоў ці бульбы на ўскраінах Паселішча. Частка жанчын выходзіла на асфальтавы шлях, які вёў да Мегаполіса, дзе яны гандлявалі садавіной ці зараблялі прастытуцыяй. Кіравалі імі, як правіла, прыхадні, большасць з якіх — цёмнаскурыя (яны былі арганізаваныя і энергічныя), зневажаючы і прыніжаючы першых, якія калісьці называліся тут аўтахтонамі і тытульнай нацыяй.

Быццам разам прарвала гаць, і ўся прастора ад Міжземнага да Нарвежскага мора перакулілася з ног на галаву і на працягу якіх двух—трох дзесяцігоддзяў стала замест Еўропы... Еўрабіяй, ад спалучэння назваў Еўропы і Аравіі. Тэрмін гэты, прыдуманы значна раней, з лёгкай рукі сацыёлага і навукоўца Бат Ёеар, якая, дарэчы, знікла без вестак падчас Катастрофы, так і прыжыўся, увайшоўшы апошнім часам нават у афіцыйную дакументацыю. Але яшчэ да Катастрофы масавы тэрарызм ператварыў еўрапейцаў у баязліўцаў, прымусіўшы іх спачатку ўсяляк запабягаць перад новымі варварамі, а потым і поўнасю саступіць ім месца пад сонцам.

Якраз тады былі зарэзаныя ў сваіх кватэрах, пад'ездах, лецішчах і так нешматлікія прадстаўнікі эліты: навукоўцы, пісьменнікі-радыкалы, мастакі, палітолагі, нават некаторыя музыкі-барды і спевакі. І калі ў далёкім мінулым, як ведаў Слядак з падручнікаў па гісторыі, гома сапіенс выцеснілі неандэртальцаў з тэрыторыі сучаснай Еўропы, цяпер гэтак жа, з механічнай дакладнасцю маятніка, у новым варыянце адбываўся, хутчэй, заканчваўся адваротны працэс.

Сонца, між тым, хілілася бліжэй на захад. Крыху пасвяжэла, толькі дым ад нешматлікіх пажараў на закінутых тарфяніках казытаў горла і вочы. І цяпер, як увогуле днём ці ноччу, над Паселішчам стаяў грукат барабанаў: у бараках і былой школе працавалі музычныя аўтаматы, якія бясконца вывяр-

галі на нізкіх частотах афрыканскі джазавы рытм, і Слядак раптам успомніў старажытнага філосафа Шапенгаўэра. Той неяк заўважаў, што, бадай, узровень шуму, які можа вытрымаць чалавек, адваротна прапарцыянальны яго інтэлекту.

Крэз сядзеў на драўлянай напаўгнілой калодзе перад сваімі дзвярыма — пэўна, чакаў нязванага пастаяльца.

«Я наведаў возера, — паведаміў яму Слядак, — і добра паплаваў».

Крэз дапытліва глядзеў на яго.

«Вам не варта рызыкаваць, — урэшце азваўся ён. — На возеры сталі гінуць людзі. З невядомых прычынаў».

«Тое, што часам невядома ўсім, становіцца зразумелым для некаторых. Ва ўсялякім разе кожны з іх вызначае для сябе сваё тлумачэнне таму, што здарылася. Вы ж таксама, пэўна, зрабілі выснову?» — скончыў сваю заўвагу Слядак.

«Так, — кіўнуў гаспадар дома. — Але вам мая выснова, магчыма, падасца дзіўнай. Так што без паўлітра мы наўрад ці разбяромся».

«Яшчэ не позна, і ваша мясцовая крама, верагодна, не зачынена. Я зараз выдам вам, так бы мовіць, аванс, і мы з вамі працягнем гутарку», — закінуў вуду Слядак.

Крэз адразу ажывіўся, хоць і не згубіў самавітасці. Ён падняўся на ногі і сказаў:

«Думка ваша цалкам прыстойная. Што яшчэ трэба старому чалавеку ў гэтым жыцці? Глыток-другі гарэлкі і — размова з цікавым субяседнікам. Вы згодні?»

Слядак прынёс грошы і параіў старому купіць акрамя гарэлкі і што-небудзь паесці. Той ахвотна, без цырымоній згадзіўся і пайшоў.

Прыкладна праз паўгадзіны Крэз вярнуўся. Ён паставіў на стол літровую бутэлку таннага мясцовага віна, паклаў хлеб і нават бляшанку мясных

кансерваў. Слядак дабавіў да гэтай сціплай закус-кі свае камандзіровачныя бутэрброды, і яны селі за стол. Стары наліў віна ў шклянкі.

«Я заплыў далёка ад берага, — асярожна працягнуў напрамак гутаркі, які яго найбольш цікавіў, Слядак. — Я добра плаваю, і мне, мяркую, баяцца няма чаго».

«Ганцу — першая шклянка», — стары нетаропка праглынуў алкаголь. Праз хвіліну твар яго паружавеў, а мова стала больш гладкай і выразнай.

«Вы бачылі востраў? — спытаў стары і, не чакаючы адказу, працягнуў: — Ад берага да яго кіламетры тры — тры з паловай. Месца там гіблае, балотцы, твань, нават рыбакі там не спыняюцца, але з пачатку лета там жывуць».

«Жыве хто?» — спытаў Слядак.

«Эрынні».

Слядак папярхнуўся.

Стары нібы са спачуваннем зірнуў на яго.

«У вас, пэўна, бракуе адукацыі, — з'едліва сказаў ён. — Вам патлумачыць, хто такія — эрынні?»

«Не трэба, — усміхнуўся Слядак. — Калісьці я вучыўся на гуманітарным факультэце. Такія яшчэ існавалі да Катастрофы. — Потым, — ён раптам спахмурнеў, — калі ў падземцы згвалцілі і забілі маю сястру, я добраахвотна пайшоў у крымінальны вышук, а пасля таго, як мяне паранілі і выдалілі нyrку, — у КрымПа».

«Выбачайце. Мне шкада, вельмі шкада».

Слядак наліў сабе і старому і адразу ж выпіў сам.

«Эрынні, наколькі я ўспамінаю, багіні помсты, і пражывалі яны, паводле міфа, у пекле».

«А хіба тут, у нас, не пекла? — спытаў Крэз. — І хіба яны, эрынні, не могуць існаваць і цяпер, калі наш свет, што ўжо даўно і паспяхова даказалі філосафы і навукоўцы, гэта ўсяго толькі *Сімуляцыя*?»

«Навукоўцаў і філосафаў менавіта за гэта і па-выразалі яшчэ да Катастрофы, — перабіў яго Сля-

дак. — І галоўная праблема ў тым, што пры вашым варыянце пабудовы свету, дзе ўсё: субматэрыя і мы — віртуальныя, мы ўвогуле ніколі не атрымаем дакладны адказ на гэтае балючае пытанне. Хіба не так?»

«Ёсць шмат ускосных доказаў. Эрыніі, мяркую, адзін з такіх. Я іх бачыў».

«Вы бачылі доказы?»

«Я бачыў эрыніі!»

На даўно няголеным твары Крэза з'явілася нешта наکشталт пяшчотнага натхнення, а ў вачах нечакана для Следака бліснуў вар'яцкі агенчык.

«Дзе вы іх бачылі?» — вяла пацікавіўся Слядак.

«На востраве».

«Так-так, — са скептычным недаверам азваўся Слядак і нават усміхнуўся, нібы ўбогаму, але спахапіўся і схваў усмешку. — Дарэчы, як яны выглядалі?»

Стары задумаўся, але праз паўзу ўпэўнена сказаў:

«Звычайна, маладыя жанчыны, прыгожыя. На перадплеччы ў кожнай аднолькавая татуіроўка».

«І якая?»

«Выява птушкі ў палёце. Чайкі».

«Па-вашаму, маладыя жанчыны могуць лётаць? Эрыніі ж быццам лёталі?»

«Яны пераўвасабляюцца. Валодаюць магіяй».

«Наколькі я ведаю, эрыніі лічыліся пачварнымі старымі бабамі са змеямі ў валасах і пугамі ў руках», — не ўтрымаўшыся, зноў аспрэчыў Слядак.

«Гэта памылковасць. Вы ж іх не бачылі, а я — як вось вас цяпер. І дарэмна вы не верыце. А вось многія сустракаліся і з лесуном, і з вадзянікам, і з гномамі, дамавікамі, русалкамі, і іншымі істотамі, існаванне якіх так упарта абвяргаюць навукоўцы. Я раней шмат чытаў, тады было яшчэ многа кніг, і тое-сёе памятаю і цяпер. Так, восемдзесят з гакам гадоў назад, амерыканскі заолаг Айван Сандэрсан зафіксаваў у балотах Камеруна птэрадактыля. Ля берагоў Афрыкі злавілі цэлаканта — лічылася, што гэ-

тая кісцяпёрая рыбіна вымерла яшчэ да эпохі дыназаўраў. Пілоты, якія праляталі над возерам Хайыр, разгледзелі і сфатаграфавалі плезіязаўра. На Гамбійскі марскі курорт выкінула труп пяціметровага кроназаўра. Гэта толькі з боку біялогіі. А колькі чутак, паданняў, легенд пра ўсялякіх цмокаў, гномаў, эльфаў, фей... Каб іх не існавала — пра іх бы і не ўспаміналі. Не станеце ж вы аспрэчваць такія з’явы, як прагерыя, гамеапатыя, тэлегонія, партэнагенез? Іх таксама абвяргаюць навукоўцы, але яны існуюць».

«Але ж і вы — былы навуковец. Дарэчы, чым вы займаліся, калі гэта не сакрэт?» — з максімальнай тактоўнасцю пацікавіўся Слядак.

«Я — доктар сацыялогіі. У мінулым, вядома».

«А за што, прабачце, вы жывяце? Вам жа трэба нешта есці, апранацца і сагравацца зімой...»

«У мяне ёсць у Мегаполісе дачка. Яна зрэдку дасылае мне грошы, астатнія я здабываю сам. Мне, як вы бачыце, многа не трэба. Тут каму з мясцовых іншых раз патрабуецца скласці скаргу ці напісаць ліст. Ідуць да мяне».

«А чаму вы вырашылі, што мы з Шэрыфам прыйшлі вас арыштоўваць?»

«З Мегаполіса проста так, без нагоды, да мяне не з’являцца».

«А што вы скажаце пра Імбэцыла? — змяніў тэму Слядак. — Я, дарэчы, у вашых месцах, каб «праехацца» па гэтым дзіўным казусе».

«Ды што тут разбірацца? Цяпер шмат падобных. Іншым разам мне здаецца, што натуралы ў галіне сексу скончыліся яшчэ ў канцы мінулага стагоддзя. Вось вам наглядныя адрыжкі дэмакратыі. З аднаго боку, былі, груба кажучы, педэрасты, з другога — смяротнікі. Хто пераможа, можна было сказаць адразу. Успомніце, як калісьці ў сталіцу Усходняй імперыі завезлі ўжо і надзіманых кароў для заафілаў, а перад канцэртамі нейкай поспявачкі з Захаду, каб не праліўся дождж, разганялі хмары з дапамогай спецыяльных летакоў. Урэшце, вы тады яшчэ толькі нарадзіліся».

«Ну і што б вы зараз параілі?» — спытаў Слядак.

«Я прысудзіў бы вычварэнцаў да лабатаміі. Яны б пераўтварыліся ў шчасліўцаў і не стваралі б нам праблем».

«А вы маргінал», — усміхнуўся Слядак.

Ад выпітага таннага віна твар Крэза хваравіта пачырванеў. Гаворка стала з большымі паўзамі. Бачна было, што доза старога набрана, яму цяжка дыхаць, і ён стаміўся. Слядак адразу развітаўся і сказаў, што пойдзе спаць у прыбудову, а размову яны працягнуць заўтра. Стары не прарэчыў.

* * *

Раніцай наступнага дня Слядак пайшоў да Шэрыфа, зачыніў таму ў сейф свой рэвальвер і спытаў, ці ёсць у яго бінокль. Армейскі дваццацікратны бінокль знайшоўся — Шэрыф развітаўся з ім, хоць і на кароткі тэрмін, не без шкадавання.

«Аднойчы я разглядаў у яго з сотню дзяўчат з плантацый, якіх купалі ў возеры, — юрліва паведаміў ён. — Усё было бачна быццам перад носам: суперсеанс...»

«Дарэчы, — сказаў Слядак, хаваючы бінокль у сумку, — я не супраць зірнуць на вашага асемянатара — я маю на ўвазе Імбэцыла».

Шэрыф ажывіўся.

«Можаце пазнаёміцца хоць зараз. Ён якраз паснедаў гнілой капустай і макухай — іншым зняволеных у нас не кормяць, і адпачывае, гэта значыць псеу паветра ў «малпачніку». Там ён сёння не адзін».

За кратамі так званага «малпачніка» соўгалася з кута ў кут некалькі часовых зняволеных. Гэта былі маларослыя, кволыя на выгляд, зладзеяватыя дэгенераты: з абстрыжанымі маленькімі галоўкамі, сінія ад «тату» і брудныя — мурыны і мулаты, акрамя Імбэцыла. Той быў белы.

«Усе за дробны крадзеж, — патлумачыў Шэрыф. — Каму на «дазняк» не хапала, каму на бутэльку шклоачышчальніка».

«Ён?» — спытаў Слядак, кіўнуўшы на белага.

«Падыдзі!» — паклікаў таго Шэрыф.

Імбэцыл падышоў усутыч да кратаў і спыніўся, недаверліва і з апаскай пазіраючы на наведвальнікаў. У яго былі напухлыя вочы шчылінамі, адно вока большае за другое і рознага колеру, грубы азіяцкі твар з цёмнай скурай. З кутка шырокага, вузкагубага рота цягнулася праз брудны зрэзаны падбародак пісага ад сліны.

«Ну што, мастурбант? — здэкліва і з непрыхаванай варожасцю спытаў Шэрыф, — хутка і ў канвертэр?»

«Не біце мяне», — папрасіў той адразу. Голас у Імбэцыла быў квакаючы і хрыпаты, як у дзеркача.

«Біць будзем, — расчараваў яго Шэрыф. — Ну, магчыма, сёння не вельмі, але заўтра дык ужо добра і дакладна».

«Я не хачу, сукі, выпусціце мяне!» — нахабна і надакучліва заенчыў вязень.

«Хацу, не хацу, — перадражніў яго Шэрыф, — а калі цябе не выпускаць, а апускаць датэрмінова, га? Ці, можа, гэта ўжо адбылося?»

Усцешаны каламбурам, Шэрыф аж рохкнуў ад задавальнення.

«Вось, — дадаў ён, звяртаючыся да Следака. — Хочаце што ў яго спытаць?»

Слядак падышоў бліжэй і ўключыў дыктафон надалонніка.

«Як вас зваць?» — спытаў ён.

Імбэцыл моўчкі разглядаў яго праз краты. У глыбіні яго вачэй тлелі боязь і нянавіць.

«Скажыце, — роўна і спакойна працягваў дапыт-вацца Слядак, — чаму вы здзяйснялі гвалт над жанчынамі такім дзікім спосабам?»

«Я іх не гвалціў», — адказаў урэшце вязень.

«Вы хацелі працягнуць свой род? Чаму вы не ажаніліся? У вас была якая сімпатыя?»

Шэрыф за яго спінай незадаволенна насупіўся і іранічна хмыкнуў.

«Я не хачу гаварыць! — пачаў крычаць Імбэцыл і раптам сарваўся на істэрыку: — Пайшоў ты... сука!»

Ён павярнуўся і скіраваў у дальні кут.

«Стаяць! — зароў Шэрыф і падхапіўся на ногі. — А-ну сюды, мастурбант, маць тваю, зараз я цябе ўлагоджу!»

Ён выпцягнуў з кішэні ключы, кінуўся да дзвярэй, адчыніў іх і вывалак Імбэцыла вонкі.

«А-а-а!» — узвыў той, відавочна напужаны.

«Лаў-кік» справа па вонкавай паверхні бядра прымусіў яго рохкнуць ад болю і апусціцца на падлогу. Слядак, які раней нейкі час, хоць і па-аматарску, займаўся рукапашным боем, адзначыў пэўны прафесіяналізм Шэрыфа.

«Устаць, жывёла!» — загадаў той.

Трымаючыся за сцяну, Імбэцыл падняўся з падлогі. Левая нага не слухалася яго і дрыжэла.

«Дык вось, — сказаў Шэрыф, — табе задалі пытанне: чаму ты не натурал? Можа, ты ўвогуле бертраніст, педык, стрыкер, заафіл? Гавары, вырадак, маць тваю!..»

І Шэрыф, не чакаючы адказу, правёў «лаў-кік» злева, па другой назе. Імбэцыл зноў паваліўся.

«Мне пара», — сказаў Слядак.

«Ды вы не спяшайцеся. Зараз ён пачне гаварыць. Такое вам нагаворыць, што яшчэ раз сюды прыедзеце па працяг. Падобныя на яго маньякі іншым разам становяцца горш за звера».

«Другім разам, — ветліва адмовіўся Слядак. — Магчыма, заўтра».

«Чуеш? — спытаў Шэрыф вязня. — Рыхтуйся да заўтра. Абдумай адказы, бо ты будзеш гаварыць шмат і доўга».

Слядак паціснуў плячыма і павярнуўся на выхад, бо ў ізалятары, да таго ж, адчувальна смярдзела. Ды што было тут пытаць?

«Клініка», — толькі і сказаў ён Шэрыфу. Урэшце, яго ў гэты час цікавіла і непакоіла зусім іншае.

Праз паўгадзіны, таропка і сціпла паснедаўшы купленай у краме бляшанкай кількі і чвэртачкай хлеба, Слядак рушыў на возера.

Сонца ўжо высока ўзнялося ў бязвоблачным небе. Выпаленая, пажоўклая трава на абочынах дарог і кволыя, напаўзасохлыя дрэвы не абаранялі ад пылу. Пах дыму з тарфянікаў казытаў лёгкія. Следаку было гарача; як і раней, у кішэню ён, па парадзе Шэрыфа, паклаў з сабой нож. Хадзіць тут без яго было ўжо неяк нязвыкла. Да таго ж ноччу на ўскрайку Паселішча чулася страляніна, якая, праўда, праз некалькі хвілін спынілася. Шэрыф патлумачыў, што гэта, пэўна, ішла чарговая разборка паміж наркаманами, і прапанаваў забраць рэвальвер, але ён адмовіўся.

Слядак пайшоў сваім старым шляхам — берагам возера на ўсход, пакуль не знайшоў адноснага ўзвышша, на якім крыва расло некалькі асін. Ён ускараскаўся наверх і выцягнуў з сумкі бінокль.

Цяпер большая частка возера, а таксама бліжні бераг былі перад яго вачыма як на далоні. Толькі далёкі востраў хаваўся ў лёгкім вэлюме дыму і прыбярэжнай зеляніны. Слядак лёг на зямлю і стаў глядзець у аб'ектыў. Часам ён прыпыняўся і даваў вачам адпачыць. Ён тады клаўся на спіну і слухаў ціхі плёскат хваль аб бераг і крыкі варон. «Што там балбатаў часам неадэкватны, як відаць, Крэз пра міфічных эрыній, якія быццам пасяліліся на востраве? — меркаваў ён. — Але ці такі ён неадэкватны дзівак, за якога сябе іншым разам выдае? Яго інтэлект разпораз адчувальна выпірае з яго супраць яго ж волі і жадання. Безумоўна адно: пэўна, напужаны зачысткамі ці чым іншым, Крэз залёг тут на дно і пра многае маўчыць. Асабліва цяпер, калі жыццё чалавека ў Паселішчы, тым больш у Мегаполісе, а ўрэшце і ў іншых рэгіёнах, не вартае і пляўка».

Слядак зноў лёг на живот і паднёс да вачэй бінокль. Невялікія хвалі беглі па паверхні возера, слабы ветрык варушыў на востраве прыбярэжныя зараснікі і вербалоз над імі. «Як ціха, — падумаў Слядак. — Цішыня — лепшае, што я тут чуў». Пачуццё спакою і душэўнай раўнавагі зноў на кароткі час ахапіла яго. Чалавеку, зрэшты, не так і шмат трэба: ежа, сон, сям'я. Душэўны спакой. Але для большасці гэта цяпер недасяжная мара...

Слядак успомніў, як у час Катастрофы загінулі яго бацька і маці. Яшчэ напярэдадні некаторыя найбольш «прасунутыя» навукоўцы (дарэчы, усе яны потым трапілі пад «зачыстку») пачалі выказваць і сцвярджаць дзікія, нават вар'яцкія думкі. Яны казалі, што чым раней адбудзецца агульная цывілізацыйная Катастрофа, тым лепш. І што інакш «энергія адтэрмінаваных змен» будзе настолькі вялікая, што перакрые сабой патэнцыял выжывання ўсяго чалавецтва. Яны папярэджвалі, што з моманту яе пачатку пераход у стан хаосу будзе непазбежным, што, урэшце, і здарылася.

Але перадусім у свеце, як заўсёды перад вялікай бядой, нечувана распаўсюдзіліся танны папулізм, крымінал, жорсткасць, подласць, хцівасць, нянавісць, хамства, абрынуўшы апошняе, што трымалася за рамкамі элементарнага выжывання. Пакуль... пакуль і не адбылася тая самая выпадковасць. Трынаццацігадовы хлопчык, геніяльны хакер ад нараджэння, які нейкім чынам праз Сеціва здолеў узламаць камп'ютэрную абарону адной з атамных электрастанцый, запісаў у ячэйкі памяці электроннай сістэмы паразітычны модуль, які памяняў параметры ўводу стрыжняў у актыўную зону рэактара. Вылічальная сістэма, якая абслугоўвала станцыю, выдала няправільны загад робатам, якія загрузалі ядзернае паліва ў рэактар. Пачалася некантралюемая ядзерная рэакцыя і — адбыўся выбух накшталт чарнобыльскага. А другога Чарнобыля чалавецтва ўжо не адужала.

Выпадак аказаўся знакавым. Была, разам з людзьмі і наваколлем, знішчана адна са шматлікіх атамных электрастанцый, праз што на іншых, у тым ліку і звычайных, пачалі спрацоўваць сістэмы абароны, адключаліся блок за блокам, спыняліся турбіны. Праз кароткі час былі выведзены з ужытку гіганцкія магутнасці — каля мільёна мегават. Адбыўся збой ва ўсёй сусветнай энергетыцы. Абрынуліся біржы, грошы згубілі сваю каштоўнасць. Спыняліся цягнікі ў падземках, гаслі святлафоры, не паступала вада, людзі засядалі ў ліфтах, асабістая бяспека стала ілюзіяй, бо на вуліцы адразу выйшлі банды падлеткаў. Праз энергетычны калапс і наступнай панікі і дэарганізацыі загінулі ўсе навігатары з першай касмічнай базы на Месяцы. Слядак успомніў, як раней у спецакадэміі ім чыталі курс лекцый і ў якасці прыкладу схільнасці да імгненнай дэградацыі і дэгуманізацыі прыводзілі сітуацыю стогадовай даўніны, калі ў мэтах маскіроўкі цалкам забаранілі выкарыстоўваць святло ў адным з гарадоў на мяжы былога Саюза і маленькай заходняй краіны. Праз кароткі час у горад рынуліся крымінальнікі з усіх канцоў так званага Саюза. Пачаліся масавыя рабаўніцтвы, забойствы, гвалт. У людзей дзеля садысцкай забавы адразалі насы, вушы, губы, геніталіі. Чалавечае жыццё адразу стала фікцыяй. Прыкладна тое ж адбылося і дзесяць гадоў назад. Тэхнагенная катастрофа супала з экалагічнай. Чалавек, звывкла адчуваючы сябе ў штучнай экалагічнай нішы, аказаўся безабаронным, без медыцынскай падтрымкі. Пачаліся эпідэміі. Сотні тысяч людзей, а потым і мільёны гінулі ад недахопу чыстай вады, медыкаментаў, якія амаль цалкам былі падробленымі. За дозу сапраўднага інсуліну забівалі. Антыбіётыкі каштавалі неверагодных грошай, але нават і за золата неўзабаве нельга было дастаць нічога.

Бацькі яго загінулі ад эпідэміі тыфу. Ён здолеў уратавацца.

...На кароткі міг ён задрамаў, але імгненна ачу-
няў: рэха быццам данесла да яго чыйсьці смех...
Зноў смех. Ён успомніў, як учора плыў тут і чуў усё
той жа пранізлівы голас над галавой.

Слядак паднёс бінокль да вачэй і навёў акуляры
аб'ектыва на востраў. Міжволі ён страпануўся: вя-
лізны цень імкліва праплыў над зараснікамі і знік,
а за ім другі. На гэты раз Слядак добра разгледзеў
белыя крылы, выпягнутую птушыную шыю і шэ-
рае цела гіганцкай птушкі. Дзе ён бачыў такіх вя-
лікіх птушак? Ён быў вымушаны прызнаць, што ні
разу ў жыцці такіх не сустракаў. Хто гэта? Вароны?
Але яны значна меншыя ў памерах. Каршун? Але
каршун таксама не мае такога размаху крылаў і да
таго ж наўрад ці будзе жыць у балоце. Чайкі? Але
ж такія вялікія? Што там, дарэчы, плявузгаў ста-
ры Крэз пра чаек і эрыній? Слядак выпягнуў нада-
лоннік і звязаўся з упраўленнем.

«Пракансультуйцеся з якім біёлагам ці праз Сепі-
ва, — папрасіў ён. — Мне трэба ведаць пра птушак,
хутэй за ўсё гэта чайкі: ці існуюць сярод іх асобіны
вялікіх памераў і ці ў стане яны напасці на чалаве-
ка і, напрыклад, у вадзе знішчыць яго?»

Слядак зноў узяўся за бінокль і навёў аб'ектыў.
Панарама вострава марудна плыла ў яго перад ва-
чыма. Хмызняк, кволя, скрыўленыя дрэвы, іржа-
выя лужыны балотцаў, пакрытыя раскай трава, за-
раснікі. Пуста. Але ж ён бачыў птушак. І вельмі
вялікіх.

Праз некалькі хвілін надалоннік засігналіў, і
ён прыняў паведамленне. Слядак стаў чытаць на
дысплей:

«Падвід чаек, так зв. чайка серабрыстая, рагату-
ха (*Iarus argentatus*) — нешматлікі гняздоўны від,
корміцца рыбай, грызунамі, ягадамі. Даўжыня цела да
1 м, размах крылаў да 2 м. Маса — 1,5—2 кг. Апярэннае
белае, спіна блакітнавата-шэрая, канцы крылаў чорныя.
Дзюба жоўтая, ногі бледна-жоўтыя. Голас «йах-йах-
йах...». Кладка з 2—3 яец. Наседжанне 26—30 дзён. У

гэты час асабліва агрэсіўная. Зафіксаваныя напады на плыўцоў са смяротным канцом. Зімуе на Паўночным моры».

Слядак успомнў, як вырашыў яшчэ ўчора, што сплавае на востраў, але і цяпер адклаў гэта на потым: ён спачатку знойдзе якую лодку і захопіць з сабой зброю, можа, нават возьме на гадзіну ў Шэрыфа свой рэвальвер.

Ён спусціўся са стромістага берага і пакрочыў назад, у Паселішча. Некалькі разоў яму насустрач трапляліся сапраўдныя апушчэнцы: абадраныя, у зашмальцаванай вопратцы, з апухлымі сінімі тварамі. Ад некаторых за некалькі метраў несла маचой. Усе яны прасілі грошай на дзікай сумесі існуючых у гэтых месцах моў.

Ужо на падыходзе да крайніх халуп ён напароўся на чацвярых цёмнаскурых падлеткаў, якія, пэўна, па чарзе савакупляліся з белай малалеткай, якая моўчкі ляжала ў траве, рассунуўшы ногі. Слядак разagnaў іх выспяткамі, а малалетку, запалоханую і ачмурэлую, павёў дамоў, папярэдне спытаўшы, дзе яна жыве. Наўрад ці тут быў гвалт, але Слядак адразу ўспомніў пра сястру і з цяжкасцю стрымаў сябе ад самасуду: урэшце, гэта тут цяпер, як ён ведаў, была звычайная з'ява.

Ён адразу скіраваў у пастарунак, дзе спадзяваўся знайсці Шэрыфа, і сапраўды, той быў там, але надзвычай пахмурны з выгляду. Шэрыф скептычна паслухаў пра малалетак, запісаў адрас дзяўчынкі і паабяцаў разабрацца.

«Дарэчы, — спытаў яго Слядак, — вы даўно наведвалі востраў?»

Шэрыф здзіўлена засычэў.

«Там балота і поўна гадзюк. Што я там згубіў?»

«У тым месцы лётаюць вялізныя птушкі».

«Так, нехта казаў мне, што тры чайкі пачалі там гнездавацца».

«Тры — а не чатыры?» — спытаў Слядак.

«А якая розніца?»

«Мяркую, розніца ёсць. Гняздуюцца ж заўсёды парамі. Іх там павінна быць дзве, чатыры ці шэсць».

«Справа ж вам да нейкіх чаек, — буркнуў Шэрыф і раптам дадаў: — Імбэцыл збёг.

«Ну і як яму гэта ўдалося?» — з ноткай здзеку пацікавіўся Слядак.

Шэрыф падхапіўся з месца і пачаў хадзіць тудысюды па цеснай прасторы свайго кабінэціка, дзе ў куце гравасціўся сейф, а з другога боку стаялі стол з састарэлым тэлефаксам, графін з вадой і два крэслы. Твар яго набыў барвовае адценне.

«Як я вам даўно казаў, мне патрэбен талковы памочнік. У мяне два паліцыянты — два дурні з мясцовых, якія ні на што не вартыя. А псіхапаты калінікалі бываюць вельмі хітрыя».

«Ды чорт з ім, — сказаў Слядак. — Зловіце».

«Ён не акальцаваны. Без бранзалета. Тут нядаўна з завода нябожчыка Зураба збеглі тры жанчыны, ну з тых, каго з Мегаполіса выслалі на працоўнае перавыхаванне, як раней казалі — на «хімію». Вы павінны даведацца: умовы на тым заводзіку горш чым рабскія. Прыбылых і наймітаў — тых, хто па дурасці нанімаўся на працу, каб не «зажмурыцца» ад голаду, трымалі ў клетках, некаторых на ланцугах, усё гэта за трохметровай бетоннай агароджай. Там, дарэчы, жанчыны і працавалі. Потым спілавалі бранзалеты і ўцяклі. А без тых бранзалетаў злавіць уцекачоў вельмі цяжка. Нават якога-небудзь Імбэцыла».

«Іх так і не злавілі — тых жанчын?» — спытаў Слядак.

«Не. Пакуль. Зрэшты, я і не збіраюся высільвацца на гэтым напрамку. І пляваць мне на чыесьці загады», — сказаў як адсек Шэрыф.

«Вы не спрабавалі даведацца, па якіх артыкулах выслалі на прымусовую працу тых трох «хімічак»? — спытаў Слядак. — Хто яны такія: пахатніцы, падманшчыцы, клафеліншчыцы?»

«Не. Яны не з прыблатнёных».

«Вы запытвалі праз Сеціва?»

«Але. Іх увогуле няма ў картатэцы, што вельмі дзіўна».

«Так, — падвынікаваў Слядак, — мне варта пайсці падмацавацца і тое-сёе абдумаць».

«Не купляйце толькі мясцовых піражкоў», — змрочна рагатнуў Шэрыф.

«Чаму?» — вяла пацікавіўся Слядак.

«Яны іншым разам бываюць з чалавечынай».

«Дарэчы, — спытаў ужо ў дзвярах Слядак, — а як гэта Імбэцыл здолеў уцячы?»

«Звычайна, праз сцяну. У «малпачніку» кладка ў палову цагліны. Вось яны і праламалі лаз. Дадумаліся. Урэшце, траіх ужо злавілі, бо яны былі акальцованыя».

* * *

Крэз сустрэў яго на парозе.

«Там вам жывое пасланне, — незадаволеная і з сарказмам сказаў стары, кіўнуўшы на дзверы ў прыбудову. — Можце зірнуць. Яна чакае ўжо з поўдня».

«Хто гэта — яна?» — неўразумела спытаў Слядак.

«Мне, на жаль, не даклалі. Дзяўчына. Яна сама, мяркую, раскажа».

Заінтрыгаваны Слядак адчыніў дзверы. Дзяўчына — мулатка на выгляд, але з вельмі светлай скурай ляжала на яго ложку. Яна не выказала ні страху, ні радасці, ні простага зацікаўленасці. У яе былі цёмныя простыя валасы, правільных рысаў тварык і электронны бранзалет на запясці левай рукі.

Слядак не згубіў пачуцця гумару.

«Вам што, толькі тут утульна?» — спытаў ён.

Яна лёгка падхапілася з ложка і стала перад ім. Стройная постаць, лёгкая сукенка вышэй за калені.

«Мяне прыслала Зара. Я застануся з вамі ноччу».

Нічога не выяўляючы позірк, пакорлівасць ва ўсім. Адна з рабынь Зары, жонкі забітага Зураба. Слядак адчуў, як яго ахоплівае прыступ раздражнення, але стрымаў сябе.

«Зара ведае, хто я?»

«Так, — кіўнула дзяўчына. — Больш-менш».

«І ведае, навошта я сюды прыбыў?»

Дзяўчына зноў, але няўпэўнена кіўнула ў адказ.

«І нават вырашыла, што мне патрэбна жанчына на ноч і даслала менавіта вас?»

«Я ні на што не хварэю, і ў мяне ёсць з сабой кантрацэптывы».

«А чым я буду абавязаны Зары за такую паслугу?»

«Яна скажа вам гэта пры асабістай сустрэчы. Вось я пакідаю вам нумар яе надалонніка».

Лёгкімі рухамі дзяўчына скінула з сябе сукенку, а потым і ўсё іншае і зноў лягла на ложка.

Жанчыны Мегаполіса ў сваёй асноўнай масе былі не такія. Маленькія, з нямытымі валасамі галоўкі, блатная мова, крыклівасць, істэрычнасць. Разам з тым амаль атрафіраваная здольнасць нараджаць дзяцей, гатаваць больш-менш прыстойную ежу, ранняя даступнасць — доза ці алкаголь, альбо грошы, альбо якія танныя пацеркі ці завушніцы і абсалютная адсутнасць хоць якога намёку на пачуццё нацыянальнай, у рэшце рэшт, агульначалавечай годнасці.

Многія з іх, як ён лічыў, набылі характэрныя рысы істэрычна-мазахісцкага псіхозу, які іншым разам выяўляўся вельмі дзіўнымі ўчынкамi. Так, некаторыя ішлі ў паслугачкі да цёмнаскурых, становіліся там ніжэй за рабынь, другія абкрадалі сваіх бацькоў і з украдзеным уцякалі ў іншыя землі да якога-небудзь Мустафы, трэція нараджалі мяшанцаў, чацвёртыя кідалі іх на волю лёсу. Асабліва здзівіла яго адна гісторыя пра дзяўчыну, якая ўвесь час збірала грошы, каб паехаць за акіян, у Індыю,

дзе жыў яе любімы кінаакцёр. Яго фотаздымкі яна заклеіла ўсе сцены ў сваёй кватэрцы і штодня малілася на іх. Патрэбнай сумы аніяк не збірала-ся, і яна пачала разносіць «дазнык», потым абрабавала і задушыла нейкую старую, трапіла ў турму, але і там пачынала кожны дзень з пацалунка фота яе далёкага абранніка і марыла пра тое, як яна выйдзе на волю, назбірае грошай і паедзе ў той горад ды ўсяго толькі пройдзецца па той вуліцы, падыхае тым паветрам, дзе знаходзіўся яе кумір...

З гэтай было нешта іншае. Механічная пакорлівасць лялькі, гатоўнасць выканаць любое жаданне, пусты позірк.

Слядак думаў нядоўга, у рэшце рэшт ён нічога не губляў. Натуральнае здаровае жаданне варухнулася ў ім пры выглядзе гэтага аголенага маладога цела. Тым не менш ён выцягнуў з сумкі прадукты, якія набыў у краме, паклаў на стол, туды ж паставіў і бутэльку віна, пасля чаго спытаў, ці не хоча дзяўчына павячэраць разам з ім?

Моўчкі тая падхапілася з ложка, накінула на плечы коўдру і пачала наразаць хлеб.

«Ты даўно ў Зары?» — спытаў Слядак.

«Так», — кіўнула дзяўчына.

«Дзе твае бацькі?»

«Не ведаю».

«Прастытуцыя — твой асноўны занятак?»

«Не заўсёды. Я — пакаёўка».

Распытваць далей не было сэнсу. Слядак хацеў сабраць са стала рэшткі ежы, але дзяўчына яго апырэзіла і хутка зрабіла ўсё сама. Яна скінула з сябе коўдру, якая вісела на ёй нахштальт хітона, і зноў апынулася ў ложку. Слядак, пакуль тое, схадзіў да Крэза і аднёс яму віна.

«Мне прыслалі дзяўчыну на ноч», — паведаміў ён.

«Хто?»

«Зара».

Крэз крыху падумаў.

«Значыць, ёй трэба паслуга ў адказ, — урэшце выказаў ён сваю думку. — Тут усё не проста так».

Вярнуўшыся, Слядак не стаў пытаць дзяўчыну ні пра яе імя, ні пра што іншае. Дый што можна выведаць у робата, зомбі?

У ложку яна механічна выконвала быццам запісаную ў ёй раней праграму: пачала з аральнага сексу, потым села на яго верхам, ашчаперыўшы нагамі, — поза, забароненая мусульманамі, — і нават аргазм, якога яна ўрэшце дасягнула, быў у яе ціхі, нібы прытоены.

Ноччу Слядак прачынаўся — ён заўсёды спаў чуйна. Пад раніцу, а світала хутка, у Паселішчы зноў пачуліся стрэлы, ён выйшаў вонкі, захапіўшы нож, але неўзабаве ўсё сцішылася, і ён вярнуўся. Дзяўчына ляжала на канапцы ў куце — ложка быў цесны для дваіх, і як ён вырашыў, ужо не спала, хоць вочы яе былі заплюшчаныя. Слядак паваліўся ў ложка, сунуў нож пад падушку і нечакана для сябе моцна заснуў.

Калі ён прачнуўся, дзяўчыны ўжо не было. Ён апаласнуўся пад самаробным душам на падворку і пагаліўся. Выпадкова Слядак убачыў, як Крэз, азіраючыся, нешта таропка прыкідваў ля плота зямлёй. «Што б гэта магло значыць?» — падумаў Слядак і вырашыў праверыць пасля.

Збольшага паснедаўшы, ён зноў даў старому грошай і папрасіў таго набыць у краме прадуктаў.

«Агаладаліся? — спытаў той з іранічнай усмешкай. — Як прайшла ноч?»

«Непадалёку стралялі. Я выходзіў на двор».

«З дзяўчынай ці адны?»

Слядак усміхнуўся, даючы зразумець, што адчувае гумар, і сказаў:

«Я да ўчастковага, а потым зайду да той самай Зары. Падарунак, пэўна, трэба адпрацаваць?»

У Шэрыфа сядзеў Штучнік. Тое, што гэта менавіта ён — асноўны інфарматар участкавага, Слядак чамусьці здагадаўся адразу. Гэта быў невысокі ў гадах чалавек з выбягаючым наперад ілбом і вы-

ступаячай яйкападобнай патыліцай. У анфас галава яго нагадвала пілотку. Урэшце, ён выглядаў даволі акуратна і нават прыстойна, бо нягледзячы на спёку, быў апрануты ў адпрасаваныя штаны і пінжак і нават пры гальштуку.

Пабачыўшы незнаёмага яму наведвальніка, Штучнік вымушаны быў сысці. Зрабіў гэта ён з яўнай неахвотай.

«Ноччу стралялі», — сказаў Слядак, сядячы ў крэсла, з якога раней падхапіўся інфарматар.

Шэрыф паціснуў плячыма.

«Што вам паведаміў Штучнік, калі не сакрэт?» — спытаў Слядак.

«Чаму вы вырашылі, што гэта ён?»

«Ды годзе, я яго адразу «прабіў».

«Так, — праз паўзу здаўся Шэрыф. — Гэта ён, і прыйшоў да мяне з чарговым, так бы мовіць, «паведамленнем». Можаце азнаёміцца. Магчыма, гэта вас зацікавіць».

Шэрыф адкрыў сейф, выцягнуў адтуль аб'ёмістую папку і дастаў з яе верхні ліст.

«Чытайце», — сказаў ён.

Слядак узяў з яго рук паперку і пачаў чытаць. Данос быў кароткі:

«Паведамляю наступнае. Некалькі дзён назад у пасяленца на мянушку Крэз спыніліся і правялі амаль суткі трое жанчын, якія ўцяклі з працоўна-папраўчых работ. Крэз не паведаміў пра іх, хоць павінен быў зрабіць гэта адразу. Куды зніклі жанчыны — я не ведаю. Наконт Крэза даводжу, што ён па-ранейшаму з'яўляецца прыхільнікам варожай тэорыі пра тое, што наша дэмакратычная Цывілізацыя, якая служыць народу, не з'яўляецца базавай, а існуе ў Сімуляцыі.

10.06.2036 г. Штучнік (псеўда)».

«Некалі, тады яшчэ існавала школа, ён працаваў настаўнікам гісторыі, — сказаў Шэрыф. — Цяпер вось знайшоў сабе занятак. Зрэшты, ён «даносіў» і раней. Хобі».

«Спадзяюся, вы не дасце гэтаму ходу?» — спытаў Слядак, вяртаючы паперу.

«Ён дасылае лісты і поштай у Мегapolіс. Я іх часам перахопліваю, бо ў мяне на пошце свой чалавек», — ухіліўся ад прамога адказу Шэрыф.

«Дарэчы, — пацікавіўся Слядак, — вы злавiлі Імбэцыла?»

«Ловiм».

«Я, урэшце, зайшоў не за гэтым, — сказаў Слядак. — Хачу спытаць: што вы ведаеце пра Зару?»

«Надзвычайная сцэрва, наколькі я ведаю».

«Мне трэба з ёй пагаварыць наконт яе мужа-нябожчыка».

«Ад яе стагналi і стогнуць усе яе падняволеныя, асабліва тыя, хто на «хіміі». Нехта ў Мегapolісе прыкрывае гэтую пачвару».

«Вось яно як...»

У паўзе Слядак разглядаў брутальны твар Шэрыфа. Чымсьці яму той нават падабаўся. Хутчэй за ўсё, праматой, але цяпер не той час, каб гэтая рыса характару садзейнічала ўдачы ці поспеху, а вось скараціць жыццё магла лёгка.

«Ну я пайшоў, — сказаў ён і падняўся з крэсла. — Прывет Імбэцылу».

Шэрыф усміхнуўся.

«Хутка пабачыцеся. Ужо ўзялі яго след».

«Ну а Зара, да слова, вам не па зубах?»

«А вам? Хіба не ў вас учора начавала адна з яе акальцаваных? — пакпіў яму ў спіну Шэрыф, калі Слядак ужо адчыняў дзверы. — Вось у яе ўсё, што вас цікавіць, і спыталі б».

«Вашаму сексоту цаны няма. Вы б яго ў памочнікі і вызначылі», — усміхнуўшыся, адпарываў Слядак.

Ён выйшаў вонкі, але пайшоў не да незнаёмай яму Зары, а назад, да Крэза. Там, як ён адчуваў, магчыма, і хаваецца тое, што яго цікавіць.

Старога ў доме не аказалася. «Пэўна, пайшоў у краму», — здагадаўся Слядак і раптам успомніў: той

нешта прыхоўваў ля плота. Ён прыхапіў рыдлёўку і лёгка знайшоў месца, дзе зямля была свежаўскапанай і не паспела яшчэ высахнуць ад спёкі.

Слядак паціху ўвагнаў лязо рыдлёўкі ў зямлю і выкінуў пясок. Нешта бразнула і бліснула на сонцы. Ён падняў — у руках у яго знаходзіўся электронны апазнавальны бранзалет, перапілаваны пасярэдзіне і скрыўлены. Слядак капнуў і выкапаў яшчэ два такія ж. Ён таропка запіхаў іх у кішэню і аднёс рыдлёўку на месца.

Прыкладна праз паўгадзіны вярнуўся стары. Крэз нёс сумку з ежай, тырчэла адтуль і рыльца бутэлькі, і ён быў яўна задаволены.

«Што трэба ў трывожны час? — спытаў ён свайго кватаранта і тут жа адказаў сам сабе: — Шклянку віна і спакой, хіба не так?»

«Прысядзем за стол, — сказаў яму Слядак. — У мяне да вас размова, ці, як кажуць блатныя, базар».

«Размова — гэта добра. Не так ужо і часта знаходзяцца ахвотнікі размаўляць з бедным старым».

«На вас паступіў данос, — не даў яму апомніцца Слядак. — Вы суткі хавалі беглых «хімічак», якія зламысна парушылі закон. Гэта — па-першае».

«А па-другое?»

«А па-другое, як было там адзначана, вы не толькі верыце самі, але і распаўсюджваеце ідэю Сімуляцыі».

«Лухта. Як юрод, я маю права фантазіраваць».

Слядак дастаў з кішэні і кінуў на стол пашкоджаныя бранзалеты.

«А гэта — юродства? За гэта — гады катаржных работ. Я павінен папярэдзіць вас, — і ён зрабіў працяглую паўзу, — я гэта здзяйсняю, калі ўжо мы з вамі гуляем у адкрытую».

«Што вам ад мяне трэба?» — спытаў Крэз. На яго даўно няголеным твары заблішчэлі кропелькі поту.

«Выпіце, — Слядак наліў у шклянкі, — і пагаворым шчыра».

«Пра што?»

«Пра розныя дробязі».

«Напрыклад, якія?»

«Вы раней жылі ў Мегаполісе, але з'ехалі сюды, у Паселішча — навошта? Зрэшты, гэта ваша асабістая справа і вы можаце не адказваць», — асцярожна заўважыў Слядак.

Крэз усміхнуўся, але неяк нявесела.

«Я проста адчуў вялікі дыскамфорт, бо заўважыў, што беламу ўжо нельга гучна размаўляць на вуліцы, а варта хадзіць ціха, пакорліва і не сустракацца позіркамі з сустрэчнымі цёмнаскурымі ці з мусульманамі — гэта адразу выклікала агрэсію, асабліва з боку падлеткаў. Вы ж, пэўна, таксама сутыкаліся з падобнымі праявамі так званай дэмакратыі. Аднойчы мне плюнулі ў твар. У вагонах цягнікоў на цябе глядзяць як на чужынца, могуць зняважыць, а то і напасці з нажом. Вядома, я разумею прычыну. Доўгі час Атлантычная Цывілізацыя панавала ў свеце і цёмнаскурыя адчувалі вялікі ўціск. Цяпер усё перакулілася. Я змяніў і не раз месца пражывання. Адзін квартал, другі, трэці, а потым увогуле з'ехаў сюды. Вядома, пасля Катастрофы лепш было заставацца ў Мегаполісе, дзе хоць электраэнергію падаюць некалькі гадзін у суткі і можна раздабыць такія-сякія медыкаменты, але я з'ехаў».

«І тут вам камфортна?»

«Ужо не. Але я стаміўся бегаць».

«Многія супраціўляюцца, бяруцца за зброю».

«Я — не расіст. Я зразумеў, што калі той ці іншы народ атлусцее, пачне выраджацца, стане баязлівы, дурны і непаваротлівы, пачне балбатаць пра дэмакратыю, то побач абавязкова з'явіцца драпежнікі — другі народ, асобы са здаровым генафондам, якія ў стане нармальна і паскорана размнажацца, — і яны знішчаць дэгенератаў і садамітаў. Потым самі пачнуць выраджацца, а большасць людзей, якія жывуць у любую эпоху, ніякага здоровага патомства ўжо праз пяць—дзесяць пакаленняў не дадуць,

бо іх патомкі будуць вырадкамі і загінуць. Хіба не мелі мы ўсё гэта ў Еўропе?»

Слядак маўчаў.

«Мне нават смешна, — дадаў Крэз, — калі я чытаю ў старых кнігах пра мэты папярэдняга пакалення: белыя імкнуліся зарабляць больш грошай, каб пад старасць смачна есці і купляць дарагія лекі, захапляцца секстурызмам і каб чорныя працавалі. Але яны, чорныя, не хацелі працаваць, а хацелі сексу з белымі жанчынамі і каб дурнаватыя белыя гэта аплачвалі».

«Вы хочаце сказаць, што ў чалавецтве спрадвечу запушчаны механізм генетычнага вырджэння?» — спытаў Слядак зацікаўлена.

«Магчыма, і так».

«І як, па-вашаму, з ім змагацца?»

«Не зусім карэктнае пытанне».

«Але ж павінен жа быць нейкі адказ?»

«Я дам вам адказ, але гэта, бадай, толькі маё бачанне свету. На тое, што адбывалася ў Еўропе сто гадоў назад, адказам, хоць і не зусім адэкватным, была вайна. Але ж усё-такі гэта быў адказ. Цяпер адказу няма. Праблему не здолелі нават акрэсліць, і канец, вы самі бачыце, ідыёцкі».

«Я не рызыкаваў бы выказваць нават цяпер такія думкі ўголас», — сказаў Слядак.

«Мне можна. Я бедны, па-іхняму блажэнны... і ўжо зусім стары».

«Але ж паслухайце, — раптам захваляваўся Слядак, — з вашых слоў вынікае, што будучыні ўвогуле няма?»

«Чаму ж няма? Яна ёсць: кароткая, абрыдная і тужлівая. Думаць трэба было яшчэ заўчора, а ўчора дзейнічаць. Замест гэтага стваралі бачнасць супольнага свята, выхавалі спачатку так званага гома фэстывус, дазволілі на глум сабе гомасексуальныя шлюбы, распладзілі хамаў, педэрастаў і садамітаў замест ваяроў, так што працэс незваротны. Пішыце завяшчанні. Як казаў старажытны філосаф, з вялі-

кага лёсу нарадзілі мыш. Імя гэтай мышы — гоманоксіс, чалавек бесклапотны. У ім няма ні жорсткасці, ні волі да ўлады, ні моцы. Ён з'явіўся ўжо дзесяць гадоў назад, калі адбыліся генетычныя змены ў сексуальнай і інтэлектуальнай сферы, пачалі ўвогуле губляцца палавыя прыкметы, узнікла магчымасць кіруемай мабілізацыі рэсурсаў галаўнога мозгу, падключэння індывідуальнай памяці да рэсурсаў камп'ютэрных банкаў інфармацыі, уключаючы алгарытмы вырашэння задач творчага характару, праграміравання перакадзіроўкі сваёй асобы. Распрацоўвалася ўжо тэлетаксія — падключэнне да мозгу індывіда саматычнага дублёра, напрыклад кібарга, які знаходзіцца ў іншым месцы: на дне акіяна ці на Месяцы. Але тут, даруйце, і адбылася Катастрофа. Магчыма, усё было б правільна, каб яна здарылася хоць на пяць ці дзесяць гадоў раней. Ну, вядома, без ядзернага калапсу. Тады не было б зачыстак сярод эліты і ад простага людю не хавалі б ідэю пра Сімуляцыю. Баяліся бунтаў і смуты, а атрымалася намнога горш».

«І ўсё-такі я не разумею, — праз паўзу сказаў Слядак, — як вы, навуковец, чалавек ведаў, так бы мовіць, існуеце тут у галечы, без аднадумцаў, верыце ў нейкіх міфічных эрыній?»

Крэз толькі ўсміхнуўся.

«А па-мойму, гэта і ёсць сапраўднае жыццё, няхай сабе і неймаверна прывіднае. Тым больш, калі ўсё навокал не што іншае, як вібрацыі якіх-небудзь кваркаў. А наша рэальнасць, згадзіцеся, да такой ступені інфернальная і абцяжараная Злом (з вялікай літары), што ў параўнанні з ёй любая нежыць, погань, пачвары аказваюцца рамантычнымі і нават ратавальнымі. Гэта зурабам і ларыёнам і расплоджаным імі дэгенератам са шпырамі і «дазняком» у кішэнях процістаяць упыры, гномы, лесавікі, вадзянікі, галемы, эрыніі... Іх цяпер і клічам на дапамогу...»

«Усё гэта з галіны міфаў. Якія там, да д'ябла, галемы, упыры, эрыніі?»

«Я іх бачыў».

«Каго гэта — іх?»

«Эрынй».

«Што ж вы, шанюўны, прабачце, зноў дурня ўключаеце?» — раптам аж незалюбіў Слядак.

На твары Крэза з'явілася нешта накшталт пяшчотнага натхнення.

«Я не маню».

«Дзе вы іх бачылі?» — вяла пацікавіўся Слядак.

«Тут. На востраве».

Слядак зноў скептычна ўсміхнуўся, але спахапіўся і вінавата схаваў усмешку.

«Я ўжо гадзіну, як ведаю ад Шэрыфа, што ў вас на чавалі збеглыя жанчыны з так званых месцаў прымусовага працоўнага выхавання. Я знайшоў іх бранзалеты. Дарэчы, куды дзеліся тыя «хімічкі?»

«Гэта былі зусім не «хімічкі», — праз паўзу, сур'ёзна, нават з запалам азваўся стары. — Я адразу зразумеў, хто яны такія».

«І яны назвалі сябе, прадставіліся вам, расказалі чаму тут апынуліся?»

«Не зусім так. Але я сам пра ўсё здагадаўся. Як вы, магчыма, ведаеце з міфалогіі, эрынй было тры. Адну з іх звалі Тысіфона, другую — Алектэ, а трэцюю — Мегэра. Чаму яны тут, я не ведаю, ды і хто можа ведаць, акрамя іх саміх? Да таго ж, мяркую, яны, магчыма, ужо адсюль зніклі».

«У вышуку не міфічныя істоты, а збеглыя злачынкі, — сказаў Слядак. — І куды ж яны зніклі, спілаваўшы ў вас свае бранзалеты?»

«Каб і ведаў, то не сказаў бы. Яны былі маладыя, прыгожыя дзяўчаты, шчырыя, сумленныя, але, як бы вам сказаць, вельмі суровыя, змрочныя, і ад іх веяла помстай. Пэўна, яны шмат пакутавалі».

«Вы хоць разумеете, што, паводле цяперашніх законаў, пакрываеце злачынцаў?»

«Вынікае, што так, — сказаў стары. — Можна данесці, і мяне забяруць, я заўсёды гатовы. Не ў першы раз».

Слядак усміхнуўся, але неяк з горыччу.

«Я не збіраюся пакаваць вас на нары, — сказаў ён, — бо і сам не заракаюся. Такі цяпер час. А вы з вашымі ідэямі падпадаеце пад іншы прэс, так што будзьце абачлівыя. А што тычыцца вось гэтага, — ён паказаў на сапсаваныя бранзалеты, — то я знайшоў іх, скажам так, пад плотам, толькі і ўсяго».

«Я рад, што вы сумленны чалавек», — сказаў Крэз.

«Да таго ж, — дадаў Слядак, — я тут паруся па дробязі, а дакладней, па справе Імбэцыла».

Крэз недаверліва ўсміхнуўся.

«Нядрэнна стараецца. Толькі ўчора, як я чуў, Імбэцыл уцёк. А вашы інтарэсы далёкія ад яго сексуальных адхіленняў — хіба не так? Вы былі ў Зары?»

«Пакуль не паспеў».

«Скажу вам шчыра, я ніяк не магу зразумець, чаму нашы ж людзі, так званыя дэмакраты, яшчэ раней пасадзілі нам, а ўрэшце і сабе на шыю набрыдзь нахштальт яе, яе мужа-нябожчыка, сваякоў, і таго ж Ларыёна, і ўсіх іх памагатых? Цэлыя пакаленні селі на іголку і сталі дэгенератамі, падобнымі да Імбэцыла, менавіта праз такіх, як яны. Каму цяпер асвойваць, да слова, Космас? Каму абараняць сваіх дзяцей і баб?»

«Вы супярэчыце сабе, — сказаў Слядак. — Крыху раней вы гаварылі пра варвараў са здаровым генэфондам, якія прыходзяць на змену атлусцелым цельпукам і лабідудам, знішчаюць іх і — што гэта непазбежна».

«Выходзіць, што так. Народу нельга жыць у раскошы. Успомніце старажытных рымлян, якія зніклі адразу, як толькі загразлі ў дастатку і распусце. Баб сваіх, так бы мовіць, эмансціравалі. Дэмаграфія — гэта лёс. Успамінаецца рымскі паэт Руцылій Намацыян: «і пераможаны народ перамоганосных гняце», ха-ха... іншае слова просіцца... Але ж вось ёсць закрытыя расы, якія размножыліся ў свеце. Кітайцы, напрыклад».

«Па-вашаму, хто мог «замачыць» спачатку Зураба, а потым Ларыёна?» — адхіліўся ад яго абстрагаванняў Слядак.

«А-а, вось што вас цікавіць, вось чаму вы тут», — сказаў стары.

«Не маглі яны варагаваць паміж сабой?» — спытаў Слядак.

«Малаверагодна. Спачатку пачалі б біцца іх халопы. Але такога, быццам, не адсочвалася. Так, гніль, наркаманы, тыя, хто корміцца з наркатрафіку. Паміж імі і разборкі».

«Што ж, — падвынікаваў Слядак. — Вось і пагаварылі. Што трэба найперш за ўсё? Інфармацыя!»

Апоўдні спёка павялічвалася. Слядак заўважыў, што лісце на тонкіх атожылках, якія выпусцілі дрэвы ў пачатку лета, скруціліся ў трубочкі і пачарнелі, а трава на зямлі высахла і пажоўкла.

Ён таропка паабедаў простаі, з дамешкам сурагатаў ежай, якую раней прынёс з крамы Крэз, і на дваццаць хвілін дазволіў сабе адпачыць. Потым захапіў бінокль, нож, плаўкі і зноў рушыў на возера.

Нягледзячы на спёку, там было няшмат ахвотных ахаладзіцца. Многім, як здагадаўся Слядак, — напрыклад, шматлікім супляменнікам Ларыёна, купацца не дазвалялі іх звычаі, а мусульмане таксама нярэдка пазбягалі вады. Бліжні да Паселішча спадзісты бераг быў усеяны шпрыцамі з рэшткамі крыві і смеццем. Некалькі дзесяткаў цел, абаіх палоў, сініх ад «тату», ляжалі на брудных посцілках у рэдкай зацэні ад кустоў вербалозу. Там-сям савакупляліся.

Слядак скіраваў па беразе ўбок, і неўзабаве застаўся ў адзіноце. Ён распрануўся, змяніў трусы на плаўкі і паплыў, адчуваючы, як цела ажывае ў прахалодзе. Далёка ён вырашыў не заплываць, а неўзабаве вярнуўся назад, выйшаў на бераг і зноў узяўся за бінокль.

Яго па-ранейшаму цікавіў востраў. Але колькі не ўглядаўся, нічога істотнага для сябе не заўважыў.

Парослыя асакой купіны, зацягнутыя раскай балотцы, сучэльныя зараснікі і кусты. Пуста. Ніводнай птушкі навокал, што ўжо было зусім дзіўна. Тады каго ён бачыў там учора? Чаек? «Заўтра, — падумаў ён, — заўтра я сплаваю туды і не ў якім пазычаным чоўне ці гумавай лодцы, а вось так, ціха і не заўважна. І, вядома, без рэвальвера. Пяць ці нават дзесяць кіламетраў па вадзе для яго дробязь, бо яму даводзілася плаваць і на большыя адлегласці».

Слядак апануўся і скіраваў назад, у напрамку Паселішча. Надыйшла пара, як ён вырашыў, наведацца да Зары. Па дарозе ён выцягнуў з кішэні надолоннік і набраў нумар, пакінуты яму дзяўчынай.

«Гэта спадарыня Зара? — спытаў ён, калі сувязь адбылася. — Вы хацелі са мной пагаварыць — дык я іду».

«Так, — адказаў жаночы голас. — Я ведаю, што гэта вы і хто вы. Я чакаю».

Слядак зноў апынуўся на вуліцах у межах жытла. Як цяпер ён меркаваў, яму не надта хацелася размаўляць з уладальніцай завода, але і размінуцца не выпадала — справа, па якой ён сюды прыбыў, амаль не зрушылася з месца. Што ён, урэшце, выведаў? Нічога.

Па меры набліжэння да мэты — дома Зары, на які раней паказаў яму Шэрыф, на яго шляху траплялася ўсё больш і больш чымсьці раздражнёных і незадаволеных асоб. Як ён здагадваўся, незадаволены былі ім. Асабліва нахабна паводзілі сябе падлеткі, большасць якіх складалі жоўта- і цёмнаскурыя. Звычайна яны сядзелі на кукішках і групамі — размаўлялі: цалкам зэкаўская звычка, набытая ў працоўных лагерах, дзе, вядома, не існавала лавак і не давалі зэдлікаў, каб пасядзець, а так яны — эканомілі энергію і сілы.

За апошнія гады жыцця ў Мегаполісе Слядак прывык да ўсякага, але там ён быў абаронены нейкімі рэшткамі цывілізацыі, а цяпер, са спазненнем адзначыў ён, з ім не было нават Шэрыфа побач, якога тут ведалі і пабойваліся. Не было і зброі.

«Гэй ты, белы чарвяк!»

Трое цёмнаскурых аддзяліліся ад сцяны барака і пасунуліся на яго, загароджваючы шлях. Прыкладна аднаго росту, маладыя, упэўненыя ў сабе, нахабныя, здольныя на любую гнюснасць, уключаючы і забойства. Квяцістыя кашулі, у кішэнях шортаў, пэўна, што-небудзь нахштальт кастэта ці выкіднога нажа. На галаве аднаго — бейсболка, другі з жоўтым ланцугом на шыі, пэўна, імітацыяй пад зола-та, трэці — яўна пад наркатычнай дозай: яго нежывы позірк нічога, акрамя беспадстаўнай варожа-сці, не выяўляў. «Гэты — самы небяспечны», — паду-маў Слядак.

«Мань ёсць, грошы?»

У мэтах самаабароны Слядак раней займаўся адзінаборствамі, вывучаў і ведаў псіхалагічныя нюансы вулічных боек, хоць, вядома, стрытфайтэрам² сябе ніколі не лічыў. Ён не быў настолькі багаты, як некаторыя іншыя белыя, якія групаваліся ў своеасаблі-вых гета за бетонным плотам з электроннай сістэмай апавяшчэння, а каб выехаць за межы тых сцен, апошнім часам там-сям нават карысталіся асабістымі гелікоптарамі. Інакш іх, а то і іх дзяцей калі-нікалі рабавалі ці бралі ў закладнікі. Ён заўсёды быў вымушаны абараняць і адстойваць сваю годнасць сам.

Ён не хацеў бойкі, хоць у маладосці часам пры-трымліваўся ірландскага погляду на гэты конт: леп-шы спосаб высветліць адносіны — гэта добра і са-смакам пабіцца.

«У мяне шмат грошай, аж адцягваюць кішэні — па-першае. Толькі вось, па-другое — з якой нагоды я буду вам, незнаёмым, іх пазычаць? — сказаў ён, абарочваючы ўсё ў жарт.

Але гэтыя жартаў не разумелі.

Той, што яўна быў пад «дазняком», саўгануў руку ў кішэню, і Слядак зразумеў, што зараз у яго з'явіцца нож, і чакаць чагосьці далей было ўжо сабе на згубу. Ён у скачку ўдарыў таму пяткай у живот.

² Стрытфайтэр — вулічны баец (з англ.)

Гэты яго «фронт-кік» атрымаўся выдатна, ён, пэўна, трапіў якраз у сонечнае спляценне, бо самы небяспечны яго праціўнік, выдыхнуўшы няўцямны, кароткі гук-стогн, асеў на зямлю.

Той, што быў у бейсболцы, гнуткі і імклівы, як гадзюка, адразу кінуўся яму ў ногі, пэўна, каб зрабіць захоп і ўжо разам са сваім сябруком, удваіх паваліць на зямлю. Слядак зразумеў гэта са спазненнем, і адна яго нага апынулася ў замку. Збоку ён адчуў замах кулака, але здолеў ухіліць галаву і ўдар таго, з ланцугом на шыі, прыйшоўся ў наветра. Слядак сам ударыў зверху кулаком таго, хто трымаў яго за нагу, і, калі той расслабіў захоп, — вырваў нагу, сам усё-такі атрымаў удар збоку ў галаву, і ў гэты момант ззаду пачуўся трэск, і побач спыніўся квадрацыкл, з якога выскачыў накачаны мулат з завушніцай у мочцы вуха. Ён, не марудзячы, кінуўся да іх, і Слядак вырашыў, што справа яго зусім дрэнь, але мулат з разгону коратка ўдарыў бакавым таго, што ў бейсболцы, і зыход бойкі адразу быў вырашаны.

Мулат яшчэ пару раз балюча штурхнуў нагамі нападаўшых, тыя з цяжкасцю, але падняліся з зямлі, адступілі, і загірчэлі на іх ужо здалёк, нібы пабітыя сабакі.

«Падайце, — запрасіў гэты нечаканы байкер і выратавальнік і паказаў на задняе сядзенне. — Ехаць — не ісці».

Слядак, паціраючы гузак на галаве, пасля кароткага роздуму згодна кіўнуў галавой і сеў у квадрацыкл.

«Куды паедзем? — спытаў ён мулата. — Я магу даведацца?»

«Да Зары. Вам жа туды трэба?»

Слядак хацеў сказаць яму, што гэта больш трэба Зары, чым яму, і што менавіта яна запрашае яго да сябе, але прамаўчаў.

Праз некалькі хвілін квадрацыкл спыніўся каля двухпавярховага дома з металічнай брамай і бетонным трохметровым у вышыню плотам.

Зара сядзела ў крэсле, калі Слядак падняўся на другі паверх і ўвайшоў у багатую, шыкоўна абстаўленую залу. Гэта была апранутая ў лёгкую празрыстую сукенку мажняя чорнавалосая жанчына, жаўтаскурая, з даволі вульгарным, на яго погляд, тварам, на якім выдзяляўся вялікі пажадлівы рот. Чорныя яе вочы, тым не менш, даволі прыязна агледзелі госця. Яна працягнула яму руку, роблена ўсміхаючыся. Слядак паціснуў і сеў у прапанаванае яму крэсла.

Зара пачала гаварыць пра тое, што яе і дзяцей напаткала вялікае няшчасце, што муж яе, дарагі ёй Зураб, быў забіты з нялюдскай жорсткасцю: выкалатыя вочы — гэта што? Забойцы, а можа, гэта серыйны маньяк, між тым не выкрыты, мясцовы ўчастковы паліцыянт нічога не варты, яна засталася адна і баіцца.

«Баіцеся каго?» — спытаў Слядак.

«Каб жа я ведала».

«А вам не могуць помсціць якія канкурэнты? У вас жа гаспадарка, якая прыносіць даход, я маю на ўвазе завод».

«Не думаю. Дый хто? Мне б далажылі, бо ў мяне тут шмат памагатых».

«Рабоў і стукачоў у адной асобе, — падумаў Слядак, а ўголас спытаў: — Дык што вы хочаце менавіта ад мяне?»

«Вам спадабалася мая пакаёўка? — раптам замест адказу задала яна двухсэнсавое пытанне. — Ну, дзяўчына, якую я вам даслала?»

Слядак паціснуў плячыма і падзякаваў.

«Паслуга з майго боку не апошняя, — працягвала Зара і шматзначна яму ўсміхнулася. Станіка на ёй не было, і яе вялікія грудзі закалыхаліся пад празрыстай тканінай. — Я хачу, каб у Мегаполісе звярнулі ўвагу на забойства мужа — страшны выпадак, дарэчы, ён не адзіны — і адпаведна адрэагавалі. Даслалі сюды брыгаду. Вы мне дапаможаце?»

«Мне перадалі, што і сыны Ларыёна хочуць мяне пабачыць, — асцярожна давёў ён. — Пэўна, і ў іх будзе аналагічная просьба?»

«Ну, іх справа. У нябожчыка, я кажу пра Ларыёна, тут шмат супляменнікаў. Яны і самі ў стане разабрацца».

«Дарэчы, — пацікавіўся Слядак, — можа, вы пакажаце мне вашу вытворчасць, у вас, я чуў, працуюць асуджаныя да папраўчых работ? У асноўным белыя?»

«Хіба што пасля», — яна яўна не абрадавалася такой прапанове.

«І яшчэ, — раптам спытаў ён, — я чуў, што днямі ад вас збеглі тры зняволеныя жанчыны? Хто яны былі, адкуль, па якім прысудзе?»

«А вы зрабіце запытанне праз Сеціва».

«Іх даных няма ў картатэцы. Мне сказаў Шэрыф. І вы таксама ведаеце гэта».

Яна незадаволеная вагалася.

«Хіба я магу ўсіх запомніць?»

«Гаварыце, — падахвоціў яе Слядак, — мне цікава...»

«Дакладна я не ведаю, але іх жорстка пакаралі ў Мегapolісе быццам за ўдзел у гэтым іх бязглуздым супраціве. Быў загад трымаць іх тут да апошняга. Але яны ўцяклі».

Яна падышла да яго ўсутыч. Іх калені сутыкнуліся. Рука яе раптам дакранулася да яго твару.

«У вас драпіна ля вуха, — сказала Зара, — мне ўжо далажыў ахоўнік, што вы пабіліся на вуліцы».

«Так, дробязь».

Яна юрліва паставіла нагу на край крэсла, у якім ён сядзеў. Пад сукенкай у яе нічога не было, бёдры, распісаныя каляровай татуіроўкай і парослыя ледзь бачным пушком, агаліліся.

«Ад цябе так добра пахне, — рашуча і напорыста перайшла яна на «ты». — У мяне не так і шмат было белых мужчын. Яны такія гладкія, і ты такі ж. І ў цябе ніводнага «тату». А мой муж-нябожчык быў увесь зарослы шчэццю. Стары, сівы. Шкада яго, але хіба я павінна ўсё астатняе жыццё жыццё пустэльніцай?»

Рука яе рашуча расшпіліла дзягу на яго поясе і слізганула ніжэй.

«Пакаёўка мне ўсё расказала. Але ж хіба я горш за яе?»

Слядак выявіў у сябе непазбежную эрэкцыю.

«Сапраўды, сцэрва», — падумаў ён.

«О-о, які ты файны мужчына, — мармытала між тым Зара, — зараз мы з табой пойдзем у душавую, ты ж не супраць прыняць гарачы душ?»

...Прыбытковы завод па вытворчасці спірту, які яму ўсё ж дазволілі агледзець, папярэдне адабраўшы надалоннік, каб не здымаў (гадзіны праз паўтары ўсцешаная пасля душы Зара злітасцівілася на гэты конт), уяўляў сабой некалькі будынкаў, большасць з якіх змяшчала непасрэдна састарэлае, прымітыўнае абсталяванне па перагонцы сыравіны, якую дастаўлялі з наваколля. Астатнія былі жылымі баракамі, у якіх утрымліваліся рабочыя, у пераважнай большасці нашчадкі мясцовага белага насельніцтва. Слядак і раней бачыў падобныя выхаваўча-працоўныя прадпрыемствы, распаўсюджаныя ў час цяперашняга безуладдзя. Спальны барак з нарамі, барак для ўжывання ежы, выграбная яма з нечысцотамі, медпункт, пункт побытавага самаабслугоўвання, цырульня, секспункт з некалькімі прастытуткамі, якія кругласутачна абслугоўвалі тых, хто не меў заўваг на вытворчасці. Уся тэрыторыя была за калючым дротам з некалькімі вышкамі, на якіх дзень і ноч стаялі «вертухаі» і «папугаі» — так называлі на перанятым ад блатных мясцовым слэнгу ахоўнікаў. Наглядчыкі — усе цемнаскурыя — былі ўзброеныя бейсбольнымі бітамі, якія адразу пускалі ў ход, хоць па мясцовых паняццях толькі педэрастаў б'юць нечым акрамя рук і ног. Зрэшты, з гэтым звykліся.

Прастытуткі — усе белыя, маладыя, акальцаваныя і яшчэ не зношаныя — займаліся сваёй справай амаль у адкрытую, часта іх са смехам падба-

дзёрвалі тыя ж наглядчыкі. Слядак ведаў, што іх доля яшчэ не самая горшая, бо лёс тых, каго адпраўлялі за межы Паселішча, напрыклад, у кітайскія вёскі, па якіх няшчасных вазілі ў бамбукавых клетках, сапраўды быў жахлівы.

Праз нейкі час Слядак ужо ішоў назад да свайго часовага прытулку. Цяпер, вяртаючыся ад Зары, ён быў не вельмі задаволены сабой, але ж, меркаваў ён, ёсць сітуацыі, у якіх мужчыны не ў стане кантраляваць сябе і адказваць за наступствы. Зара паводзіла сябе ў ложку цалкам як німфаманка. Ён хутка з'едзе адсюль, а пра завод пісьмова паведаміць у крымінальнае ўпраўленне, хоць такія заводы, як ён ведаў, існавалі ў межах амаль кожнага сельскагаспадарчага кластэра. Гектар ведае пра гэта? Ведае і не толькі пра такое, меркаваў ён. І наўрад ці здзіўца яго аповеду. А сам ён хутка з'едзе адсюль. Вось толькі сплавае на востраў.

Крэз, як і раней, сядзеў на пні. Для яго ног стаяла пачатая бутэлька таннага віна.

«Вы, пэўна, ад Зары? — спытаў ён і прапанаваў: — Не хочаце глынуць?»

«Не, — адмовіўся Слядак, — у мяне заўтра напружаны дзень».

«Дык паешце. Ежа на стала. Хіба вы не галодны?»

«Зара хоча, каб я заказаў у КрымПа цэлую брыгаду, — сказаў Слядак. — Яна думае, што ў Мегалісе толькі і спраў, што да яе клопатаў. Яна баіцца за сваё жыццё. Дзеці Ларыёна быццам упэўненыя, што гэта паводле яе загаду забілі іх бацьку».

«Мне б гранатамёт, — пакрывіўся Крэз, — і я з задавальненнем усадзіў бы ў яе дом гранату, а потым другую ў дом Ларыёна. Дарэчы, вы бачылі, які ў яго дом? Падобныя будуць толькі ў Мегалісе».

«Вы б асцярожней з такімі словамі ўголас, — заўважыў Слядак. — На вас данясуць. Той жа Штучнік. Прышыюць расізм».

«Пляваць. Я, на іх думку, апантаны. Да таго ж дажываю сваё. І я не ў захапленні ад гэтага свету».

Слядак скіраваў быў да сябе, але спыніўся.

«Вось якая яшчэ справа, — папрасіў ён Крэза, — у вас тут можна дастаць кавалак сала? Невялікі, на раз—два паесці, не свежага, вядома, а леташняга?»

Стары памаўчаў, абдумваючы пачутае.

«За грошы ўсё можна раздабыць, хоць мусульмане і забаранілі тут свініну, — урэшце адказаў ён і спытаў: — Сала захацелася? Што так?»

Слядак не рашыўся патлумачыць, што ён хоча назаўтра плысці на востраў і што сала для плыўца лепшая крыніца энергіі, а адгаварыўся напаўжартам:

«Сантымент да ежы продкаў, — усміхнуўся ён. — Сала, бульба, жытні хлеб — хіба вас не цягне на такія далікатэсы?»

«Продкам варта было больш думаць пра волю, а не пра сала, — скрывіўся Крэз. — І прымушаць сваіх баб, каб нараджалі. Размнажэнне — вось аснова ўсяго. А праз прэсу, ды і не толькі праз яе, ішла актыўная падтрымка гомасексуальных шлюбав, садаміі. Цяпер у мусульманскіх гарэмах еўнухі выключна белыя, вось вам і вынік».

«Я не магу адказваць за прэсу дваццацігадовай даўніны», — пазмрачнеў і не згадзіўся Слядак.

«Ну годзе, не крыўдуйце», — выбачліва сказаў Крэз яму ў спіну.

Але назаўтра плыць на востраў не давялося. З раніцы, калі ён толькі паспытаў прынесенага Крэзам сала і выпіў гарбаты, да яго нечакана завіталі дзеці Ларыёна. Іх прыйшло двое, хоць дзяцей у былога наркадылера, як яму сказаў Крэз, было значна больш.

Абодвум было, на яго погляд, гадоў па дваццаць пяць — трыццаць. Чорнавалосыя, жаўтаскурыя, апанутыя падкрэслена ў белыя кашулі, белыя штаны і светлага колеру макасіны — знак таго, што яны не

працуюць фізічна, — яны паводзілі сябе ўпэўнена, нават у чымсьці нахабна, хоць і імкнуліся знешне неяк хаваць гэта.

Крэз неахвотна прывёў іх, пастукаўшы ў дзверы, і па яго пахмурным выглядзе і спіснутых сківіцах Слядак зразумеў, што нязваныя візіцёры яму непрыемныя. Ён і сам чамусьці ўспомніў, як у Мегаполісе супляменнікі Ларыёна калечылі беспрытульных белых дзяцей: ламалі ім рукі, ногі, сачылі, каб яны ненамальна, выродліва зрасталіся, і прымушалі жабраваць.

Павітаўшыся і зыркнуўшы вачыма па баках, яны загаварылі. Справа ў тым, напорыста даводзілі дзеці нябожчыка, што яны даведаліся пра тое, быццам шаноўны сышчык з Мегаполіса прыбыў у Паселішча з адмысловай мэтай прыняць меры супраць жудаснага ўчынку — забойства іх бацькі, здзейсненага невядомымі злачынцамі. Спадзяёмся, гаварылі яны, што рэакцыя грамадскасці і ўлад у Мегаполісе будзе адпаведная і што шаноўны пасланец ім у гэтым паспрые. Маньяка ці маньякаў трэба абясшкодзіць.

Слядак у адказ выказаў ім сваё спачуванне і заўважыў, што яго больш цікавіць справа Імбэцыла. Згадзіцеся самі, гаварыў ён іранічна, што тут гарачы матэрыял, ад якога за вярсту пахне сенсацыяй. З другога боку, працягваў ён, калі падрабязнасці забойства іх бацькі высветляцца — справа дойдзе да суда. Хіба ён не мае рацыі, га, мужыкі?

«Ды што вы нам шлягу гоніце, — сказаў яму адзін з іх, выкарыстоўваючы адпаведны слэнг, — калі знойдзеце забойцу, мы вам па жыцці нармалёва і аддзякуем. Скажыце толькі цану».

«І не мужыкі мы, — паправіў другі, — а пацаны».

Слядак пакрывіўся ад іх пераможнага нахабства.

«Вы хоць ведаеце этымалогію гэтага слова? — умяшаўся раптам Крэз, які слухаў іх размову, цікакуючы ля дзвярэй. — «Пацаны» — ад слова «поц». Спадзяюся, вам вядома, што гэта такое?»

На кароткае імгненне яны быццам разгубіліся.

«Ты чуў, што кажа гэты дэман³?» — спытаў урэшце адзін, звяртаючыся да брата.

«Ды годзе, няхай плявузгае. Прыдуркаваты ж...»

Слядак ветліва давёў ім са свайго боку, што разумее іх пазіцыю і зробіць усё магчымае, а калі наконт чыны, то ён — што тут зробіш — не прадаецца.

«Мы б толькі жадалі, каб сюды з Мегаполіса прыслалі яшчэ некалькі нармальных апэратыўнікаў, — сказаў, развітваючыся, старэйшы з братоў. — А то наш участковы слабак па частцы вышуку. Ён толькі дурнаваты файтэр, не больш».

«І то да пары», — злавесна дадаў малодшы.

Яны выйшлі незадаволеныя, селі ў легкавушку і адразу з'ехалі. Крэз патлумачыў, што ў некаторых з тых, што гандлявалі якой-небудзь таннай наркатай ці вырошчвалі на далёкіх прыхаваных дзялянках каноплі, былі нават малалітражкі, хоць цэны на паліва праз зацягнуты энергетычны крызіс захоўваліся неверагодна высокія.

Апоўдні, калі яны з Крэзам елі нешта, спехам купленае ў краме, запіваючы ён — кавай, а стары — глытком таннага віна, з'явіўся паліцыянт ад Шэрыфа, высокі, дурнаватага выгляду мулат, і сказаў, што яго начальнік хоча бачыць следчага з КрымПа і па магчымасці, калі той не заняты чымсьці важным, неадкладна.

«Што-небудзь здарылася?» — спытаў Слядак.

«Інакш бы не пасылалі», — загадкава ўсміхнуўся паліцыянт.

У Шэрыфа зноў сядзеў Штучнік і нешта пісаў на аркушы паперы, але як толькі Слядак зайшоў, інфарматар даволі зняважліва быў выдвараны гаспадаром кабінета.

«Ну вось, — бадзёра пачаў Шэрыф, скрыжаваўшы над коратка стрыжанай галавой сінія ад «тату» рукі, — калі вы не супраць, то зараз можаце працягнуць гутарку з Імбэцылам. Праўда, ён крыху не ў форме...»

³ Дэман — непаўнацэнны, імпатэнт (блатн.).

«Злавiлi нарэшце? I дзе?» — спытаў Слядак.

«Не буду манiць, ён здаўся сам».

«Што так?»

«А вы ў яго спытайце».

«I дзе ён цяпер?» — вяла пацiкавiўся Слядак.

«У лякарнi. Калi жадаеце зiрнуць — то пайшлi».

Па дарозе Шэрыф патлумачыў, што лякарня iснуе тут даўно, з часоў Катастрофы. Апякуецца яна Цэнтрам гуманiтарнай дапамогi з Мегаполiса. Там каля дзесяцi ложкаў. Праўда, дапамогi амаль нiякай, але могуць перавязаць рану цi нават даць якую таблетку. На большае, вядома, разлiчваць нельга, бо лекара тры гады назад забiлi наркаманы, ёсць толькi медсястра, жанчына сталага веку, белая, якая ўжо нiчога не баiцца.

У прапахлым бруднымi бiнтамi, гноем i мачой бараку Ёмбэцыл займаў ложка ля самага ўвахода. Ён выглядаў зусiм iнакш, чым пры першай сустрэчы ў iзальтары. Змораны твар, палахлiвыя вочы, у якiх быццам застыў назаўсёды жах, вышчараныя ў бясiльнай грымасе, пашкоджаныя карыесам зубы.

«Што гэта з iм?» — спытаў Слядак.

Шэрыф радасна засоп.

«Адсвiстаўся. Цяпер ён пакладанец. Яго злягчалi».

«Злягчалi?» — здзiвiўся Слядак.

«Так. Кажа, што жанчыны».

«Гэта праўда?» — спытаў Слядак, звяртаючыся да Ёмбэцыла.

Той адварнуў галаву i зацята маўчаў.

Да iх падыходзiла ўжо медсястра — сiвая, з мяккiмi рысамi твару, стомленая жанчына. У роце яна трымала прыпаленую цыгарэту.

«Гэтулы выдалены прафесiйна, — з ноткай сарказму патлумачыла яна, — заражэння няма, усё жыве, ён хiба што патаўсее».

«Чуеш ты, вычварэнец? — сказаў Шэрыф. — Цяпер у цябе ўсё будзе пуцём, ха-ха... Анiякiх праблем».

«Ды пайшлi вы...» — прасiпеў Ёмбэцыл.

«Ну, ціха, ціха. Не крыўдуй, — падміргнуў Следаку Шэрыф. — Раскажы нам усё. А то ты ж мяне ведаеш, я магу і раззлавацца».

Імбэцыл загаварыў праз сілу і з яўнай неахвотай:

«Як мы ўцяклі, я ў першы дзень прасядзеў у лесе, а потым адвязаў лодку і паплыў на востраў, бо мяне шукалі. Там на мяне напалі».

«Так-так, — падбэдзёрыў Шэрыф. — Напаў хто?»

«Тры жанчыны. Яны звязалі мяне і парэзалі».

«Яны што-небудзь табе гаварылі?»

«Не».

«Як яны выглядалі?» — спытаў Слядак.

Імбэцыл махнуў рукой і зноў адварнуўся да сцяны.

«Гавары, — загадаў Шэрыф, — а то я табе зараз адрэжу і тое, што ў цябе засталася».

«Не палохайце яго. Ён у шоку, — патлумачыла медсястра. — Вы ж павінны ведаць, што страх перад кастрацыяй не звычайны страх, а нават нешта большае».

«Ну, пераканалі, — згадзіўся Шэрыф але, тым не менш, зноў звярнуўся да хворага. — Дык ты скажы нам па-добраму, як яны выглядалі?»

Імбэцыл расціснуў зубы.

«У іх былі птушыныя галовы», — сказаў ён.

«Мо ў тваёй галаве птушыныя мазгі, ці як?» — спытаў Шэрыф злавесна.

«Галовы як у птушак. З дзюбамі, больш я нічога не скажу».

Шэрыф няўпэўнена засычэў.

«Няйначай сімуляе? — спытаў ён у медсястры. — Што гэта за мутняк у яго галаве?»

«Не думаю. У яго, магчыма, звычайнае пасляшокавае трызненне. Зойдзеце пазней».

Шэрыф памарудзіў, але згодна кінуў, і яны выйшлі вонкі. На ганку ён затрымаў Следака за руку і абвясціў:

«Як толькі гэты вычварэнец ачуняе, я яго зноў арышту».

Слядак прачнуўся рана, але сонца ўжо стаяла на ўсходзе. Тым не менш спёка яшчэ не паспела набраць моц, і ён пачаў рыхтавацца: праглынуў, старанна разжаваўшы, невялікі кавалак сала з мінімумам хлеба — вугляводы яму цяпер без патрэбы, захапіў плаўкі, прыхапіў і нож, але перадумаў, бо ён будзе толькі перашкаджаць у вадзе, апрануў шорты, красоўкі на ногі і так, голы па пояс, пайшоў да возера звыклай дарогай, як і хадзіў раней.

Паселішча прачыналася: там-сям ляпалі дзверы, гэта беднякі збіраліся ісці на плантацыі цыбулі, бульбы, цукровых буракоў і капусты — усё гэта па восені забяруць у Мегаполіс, пакінуўшы ў сельскагаспадарчым кластэры тое-сёе з прамысловых тавараў, вопраткі і танных медыкаментаў. Чуліся ўжо нізкочастотныя гукі барабанаў — дзе-нідзе паўключалі музычныя апараты. На плантацыях таксама штодня працавалі пад рытмічную афрыканскую музыку.

На звалках дымілася смецце, сярод якога ўжо корпаліся шэрыя постаці бадзяг, узброеных бамбукавымі палкамі, на канцах якіх былі замацаваныя цвікі — імі яны падчэплівалі з зямлі тое, што іх цікавіла.

Праз хвілін дваццаць Слядак выйшаў да возера і спыніўся, уражаны. У не набраўшых яшчэ сілу сонечных промнях над вадой лёгкім вэлюмам дымілася пара.

Уся вялізная плошча вады нібы спала моцным ранішнім сном, бо ветру зусім не адчувалася, ніводная хваля не дасягала берага, хіба што зрэдку боўтала ўдалечыні ад берага рыбіна.

Слядак схаваў у хмызняку шорты з красоўкамі і зайшоў у ваду. Яна заказытала яму спачатку ногі, потым дайшла да пояса, і тады ён нырнуў і адразу выплыў, перайшоўшы на вольны стыль: удых, чатыры грабкі рукамі і выдых у ваду. Дзесьці за некалькі кіламетраў наперадзе быў востраў.

Калісьці, у глыбокай старажытнасці, знясілены ляднік, які адступаў усё далей і далей на поўнач, пэўна, затапіў тут плынямі прэснай вады вялізную нізіну знявечанай каменнем зямлі. Прайшлі стагоддзі, і гэтая нізіна з талай вадой ператварылася ў маляўнічае возера, па якім ён зараз плыў.

Праз нейкі час ён спыніўся і стаў адпачываць, перакуліўшыся на спіну. «Пада мной як мінімум дзесяць метраў глыбіні», — падумаў ён, праз хвіліну аддыхаўся і зноў паплыў. Зрэдку ён сцішваўся, узнімаў галаву і ўглядаўся наперад. Пара ўжо амаль растварылася на сонцы, і раптам ён убачыў востраў.

Вельмі асцярожна, стараючыся пазбягаць лішняга шуму, Слядак рухаўся наперад. Неўзабаве ён вызначыў зусім блізка вузкую палоску трыснягу з раскіданымі там-сям купінамі вербаў ды чароту, а потым яго ногі дакрануліся да дна. Паступова выходзячы з вады, ён апынуўся ў невялікіх участках трыснягова-хмызняковых зараснікаў, некалькі разоў правальваўся ў глыбокія яміны, а потым выйшаў на бераг — багністае месца з разбуялай воднай расліннасцю, зацягнутымі тванню балотцамі і там-сям на іх зараснікамі белых гарлачыкаў. Жамыра адразу атакавала яго, але ён трываў, пільна ўзіраючыся пад ногі: сустрэча з гадзюкай у яго становішчы была б горшым варыянтам.

Тутэйшы свет ужо даўно абудзіўся. Усюды квакшы палявалі на мух, павукі стаіліся ў чаканні ахвяр, шматлікія кветкі, якія каранямі імкліва перакачвалі ў сябе вільгаць, распускаліся пад промнямі сонца. Але навокал стаяла нязвыклая ціш, і ён урэшце зразумеў: тут чамусьці не было птушак.

Слядак агледзеўся і ўдалечыні ўбачыў вершаліны некалькіх бяроз — там, відавочна, існавала ўзвышша, куды ён і вырашыў неадкладна ісці. Шматлікія яміны і балотцы, запоўненыя гнілой вадой, паверх якой боўталася злёнае месіва раскі, моцна перашкаджалі яму. Да таго ж ён непакоіўся

за свае ногі, каб іх выпадкова не параніць, але не мог жа ён плысці сюды ў абутку?

Так ён рухаўся нейкі час і неўзабаве з палёгкай вызначыў, што глеба пад нагамі пацвярдзела, а ісці стала значна лягчэй. Першыя скрыўленыя, напаўгнилыя ліставыя дрэвы ўсё часцей трапляліся яму на шляху.

І тут ён раптам уздрыгнуў і адразу спыніўся. Дым. Ледзь улоўны пах дыму заказытаў яму лёгкія. Там, наперадзе, на ўзвышшы, пэўна, нехта нябачны паліў вогнішча.

З максімальнай асцярогай ён пасунуўся далей, стараючыся пазбягаць лішняга шуму. Ісці стала прасцей, бо ногі ўжо не трэба было выцягваць з глыбокіх гразевых ям. Крывасмокчучыя па-ранейшаму нападзілі на яго, прымушаючы раз-пораз спыняцца і ліхаманкава абціраць цела далонямі. Станавілася ўжо даволі душна — балоты награваліся і выпаралі вільгаць.

Рухі яго рабіліся ўсё больш асцярожнымі. З кожным крокам пах дыму мацнеў, а ногі ўжо ступалі па сушняку — працяглая спёка амаль высушыла ўзвышша, да якога ён імкнуўся.

Трымаючыся кустоў, ён незаўважна наблізіўся да таго самага пагорка, на якім сапраўды расло некалькі бярозак. Босыя яго ногі мякка дакраналіся да зямлі і гэтак жа мякка ад яе адштурхоўваліся, ні адна сухая галінка не павінна была трэснуць, дый адкуль тут ім было ўзяцца — на балоце, падсохлым на самай сваёй высокай частцы ўсяго які тыдзень назад.

Ён, між тым, быў ужо ля намечанага раней месца, уздыму пад нагамі не адчувалася, ад блізкага вогнішча патыхала характэрным пахам, часам чулася нават лёгкае патрэскванне сухіх галінак на агні, а набіраць сухія галінкі і спальваць іх мог толькі чалавек.

Рукамі ён крыху рассунуў лісце і — знерухомеў у нямым здзіўленні.

Проста перад яго вачыма ля невялікага вогнішча на кукішках сядзела маладая жанчына, хутчэй, нават дзяўчына ў закрытым купальніку. На першы погляд ёй было ад васемнаццаці да дваццаці гадоў: загарэлая на адкрытых месцах цела аж да чарнаты, яна была пакрыта на перадплеччах татуіроўкай. Са свайго сховішча ён беспамылкова вызначыў, што дзяўчына белая. Рэзкіх абрысаў яе твар у абрамленні прамых чорных валасоў захоўваў засяроджаны выраз — у руцэ яна трымала над агнём доўгі дубец, на канцы якога смажылася рыбіна. Раптам дзяўчына ўздрыгнула, выцягнула рыбіну з агню і пачала насцярожана азірацца па баках, быццам яе пачало нешта непакоіць. Яна спрытна ўскочыла на ногі, падхапіла з зямлі коўдру, якая ляжала непадалёку і накінула яе на сябе. «Няўжо яна нешта ўбачыла? — падумаў Слядак. — Але ж я пакуль нічым сябе не выкрыў, хіба што толькі яна нейкім чынам адчула мой позірк?»

Ён працягваў стаяць за сваёй злёнай схованкай і чакаў, што будзе далей. Адна яна тут ці ёсць яшчэ хто? Што яна цяпер робіць на далёкім, заўсёды бязлюдным востраве — ловіць рыбу? Але ж рыбалка не занятак для маладых жанчын. Адпачывае? Дык тут не месца для адпачынку. Хаваецца? Пытанні адно за другім узнікалі ў яго галаве.

Што калі яна не адна? Гэта хутчэй за ўсё, бо жанчына ў такім гіблым месцы не можа быць адна. Тады дзе яе спадарожнік? Як ён адрэагуе, калі ўбачыць на сваёй тэрыторыі незнаёмца ў адных плаўках, які ўзнік невядома адкуль?

Урэшце, вырашыў ён, можна пачакаць і далей, але жамыра ўзлютавала яшчэ больш, і ён зразумеў, што доўга яму так хавацца не выпадае.

Убаку, за бярозкамі, нешта грувасцілася, і праз зараснікі ён убачыў невялікі армейскі намет. Намёт! «Дык вось яно што, — падумаў ён, — значыць, гэтая дзяўчына спынілася тут не на адзін дзень і, пэўна, сапраўды не адна».

Дзяўчына між тым, хоць, быццам, нічога варожага і не заўважыла, па-ранейшаму паводзіла сябе так, як звычайна паводзіць той, хто адчувае незразумелую яму небяспеку. Яна чуйна прыслухоўвалася, раз-пораз абводзіла позіткам прастору перад сабой, ціха паварочвалася назад і глядзела ўжо і за спінаю.

Ён яшчэ крыху счакаў, а потым зрабіў крок наперад.

«Не бойцеся мяне, — сказаў ён, набліжаючыся. — Я заплыў сюды з Паселішча».

Дзяўчына на імгненне знерухомела, але хутка нібы апамяталася, кінулася да зямлі і адразу выпрасталася. У руцэ яна трымала нож.

Ён зрабіў яшчэ адзін крок наперад і спыніўся, сустрэўшыся з ёй позіткам.

«Я не зраблю вам дрэннага».

У зялёнага колеру вачах дзяўчыны ён не заўважыў ні страху, ні нават разгубленасці, ні сумневу, ні паразумення. Хіба што нянавісць, разбаўленую халодным разлікам, як у якой драпежнай птушкі. Толькі цяпер ён успомніў балбатню старога Крэза, бо на левым перадплеччы дзяўчыны выразна ўбачыў выяву чайкі ў палёце.

«Не бойцеся», — ён наблізіўся яшчэ на крок і апынуўся амаль усутыч.

Крык. У адказ ён пачуў крык.

Дзяўчына скінула з плеч коўдру і кінулася на яго. Лязо бліснула ў сонечным промні, і ён ледзь паспеў ухіліцца. Яна імгненна адступіла назад і зноў кінулася. У яго нават мільганула недарэчная думка, што дзяўчына брала дзесьці ўрокі нажавога бою, але раздумваць над усім гэтым не выпадала. Ён зноў з цяжкасцю ўхіліўся — спатрэбіліся ўсе яго амаль забытыя навыкі рукапашкі — і здолеў перахапіць яе руку. Яна адразу кінула нож пад ногі. Але расслабляцца было рана, бо дзяўчына вужакай праслізнула яму за спіну, перахапіла рукамі шыю і сціснула так, што ў яго заняло дух, а пе-

рад вачыма папплылі чорныя плямы — не хапала паветра. Ён паспрабаваў аслабіць захоп, але рукі ў яе былі надзвычай моцныя, і ў яго нічога не атрымалася. Да таго ж яна абхапіла яго нагамі, і ён мусіў зрабіць адзінае, што яму заставалася — абрынуцца на зямлю. Плячом ён адразу прыціснуў яе, і хватка на шыі аслабела: ён расчапіў яе пальцы на горле, перахапіў адну руку, наваліўшыся ўсім цяжарам, і перакуліў на спіну.

Абое задыхаліся, як барцы вольнага стылю ў час паядынку. Ён зноў міжволі сустрэўся з ёй позіркам: у вачах дзяўчыны ён не ўбачыў ні страху, ні адчаю, ні нават хвалявання, хіба адну толькі халодную пагарду і нянавісць. У тое ж імгненне яна ўдарыла яму ў твар галавой, пасля чаго ёй хапіла дзвюх—трох секунд, каб выслізнуць з-пад яго і ўскочыць на ногі. Маланкава яна нахілілася, і зноў у яе руках бліснула лязо нажа.

Раптоўны прыступ злосці затуманіў яго свядомасць, а кроў ударыла ў галаву. Гэта бязлітасная, небяспечная і разам з тым пагрозліва прыгожая пачвара жадае яму смерці. У чым справа? Што кіруе ёй, і чаму ў яе столькі нянавісці да яго? Ён жа не выявіў нават намёку на тое, што нападзе на яе ці ўвогуле зробіць ёй дрэнна. Хіба яна лічыць, што тут яе тэрыторыя? Але так лічыць можа толькі жывёла, калі сустракае ворага ля сваёй нары.

Усе гэтыя думкі імкліва пранесліся ў яго ў галаве, саступіўшы ўрэшце адной: нельга губляць над сабой кантроль, гэтага, магчыма, яна і чакае. Галоўнае — пазбавіць яе нажа. Ён чакаў, пакуль яна нападзе.

Крык. Пранізлівы, разлічаны на тое, каб ашаламіць. Дзяўчына кінулася на яго, выставіўшы нож. Ён зрабіў падманны рух, ухіліўся і схапіў яе за кісць. Падсечка — і дзяўчына ўпала на зямлю. Ён вырваў нож з яе рукі.

«Устаньце, — выдыхнуў ён. — Я не зраблю вам дрэннага».

Яна моўчкі паднялася на ногі, і ён нібы ўпершыню ўбачыў, што дзяўчына ненатуральна гнуткая, з шырокімі плячыма і стройнымі нагамі — ніводнага грама лішняй вагі. «Пэўна, так выглядалі старажытныя амазонкі», — пранеслася ў яго галаве.

«Забярыце», — сказаў ён і працягнуў ёй яе зброю.

Дзяўчына імклівым рухам выхапіла з яго рукі нож. Яна ўся дрыжэла.

«Супакойцеся. Я вам не вораг».

Сонечныя блікі скакалі па яе цэле, прабываючыся скрозь лісце бяроз. У вачах дзяўчыны па-ранейшаму тлела нянавісьць.

«Нам варта пагаварыць, і я сыду», — сказаў ён.

Але замест адказу яна зрабіла знак рукой, быццам камусьці за яго спінай, і ён інстынктыўна павярнуўся, каб паглядзець, каго гэта там яна ўбачыла. І ў тое ж імгненне зразумеў, што гэта не што іншае, як выкрут, каб адцягнуць увагу, рэзка адхіліўся, але запознена — лязо слізнула па яго перадплеччы, болю ён не адчуў, а другая падсечка зноў зваліла дзяўчыну на зямлю.

Ён адразу заламіў ёй кісьць болевым прыёмам, і яна мусіла выпусціць нож, які, як і раней, апынуўся ў яго руках. Ад неглыбокага парэзу, які ён убачыў на сваім перадплеччы, заструменіла кроў. Ён сарваў нейкую расліну і прыклаў да раны. Дзяўчына з зямлі сачыла за тым, што ён робіць.

«Уставайце, — сказаў ёй Слядак. — Больш вы мяне не падманеце. Я — не вораг, зразумеўце гэта».

Упершыню яна расцяла вусны.

«Ідзіце адсюль. Уцякайце».

«Але чаму?»

«Я тут не адна. Сюды прыйдуць».

З паўхвіліны ён думаў над яе словамі, а потым выказаў сваю здагадку:

«Я ведаю, што вас расшукваюць і што вы з тых траіх, хто аб'яўлены ў вышук. Гэта вы спілавалі бранзалеты, калі хаваліся ў доме старога Крэза?»

Дзяўчына імклівым рухам ускочыла на ногі.

«Чаго вы хочаце?» — спытала яна.

«Я хачу знаць праўду, і я пайду».

Ён у другі раз працягнуў дзяўчыне яе нож.

«Больш не рабіце глупства!»

Яна выхапіла з яго рукі зброю.

«Уцякайце, пакуль не позна».

Слядак ужо быў упэўнены ў слушнасці сваіх здагадак. Гэтая дзяўчына, безумоўна, адна з тых самых траіх уцекачоў, пра якіх яму расказваў стары апантаны. Дык гэта іх ён хаваў у сваім жытле, а пасля дапамог знікнуць? Так. Але, чаму яны не сыходзяць з гэтых месцаў назаўсёды?

«Чаму вы не сыходзіце адсюль?» — спытаў ён. — Хутка пачнецца сезон дажджоў, тут усё залье, а потым увогуле прыйдзе зіма».

«Яшчэ зарана».

Слядак на секунду-другую адвёў позірк, каб агледзецца — ён інтуітыўна адчуў, што агрэсія яе пайшла на спад, — і раптам убачыў на вяроўцы, працягнутаў ад дрэва да дрэва, нешта нахштальт карнавальнай маскі. Сапраўды, гэта была менавіта маска, пэўна, яна сушылася. Маска ўяўляла сабой не што іншае, як птушыную галаву.

Ён ужо адчуў, што яго здагадкі набываюць зусім новы сэнс і напрамак.

«Гэта вы ўтраіх забілі Зураба?»

Адказам яму было маўчанне.

«А Ларыёна?»

Дзяўчына кінула на яго позірк, поўны нянавісці.

«І мімаходам злягчалі маньяка?»

Маўчанне дзяўчыны было ўжо занадта красамоўным. Зрэшты, ён і не чакаў адказу.

«Я не данясу на вас — хоць у гэта вы можаце паверыць?» — спытаў ён.

«Хто вы?» — нечакана выявіла цікаўнасць дзяўчына.

«Я — чалавек з Мегapolіса. І заўтра туды вярнуся. Я вам не вораг — сразумейце».

«Хутчэй плывіце назад і з'язджайце».

Слядак памацаў руку. Кроў ужо амаль спынілася. Ён агледзеўся па баках.

«Вашы сяброўкі дзесьці паблізу? — спытаў ён. — Ну што ж. Няхай так. Я зараз паплаву назад, але напаследак вам параю: вяртайцеся ў Мегаполіс. Там вы згубіцеся ў натоўпе, і вас урэшце пакінуць шукаць. Цяпер такі час, што кожны сам за сябе, і, можа, вы ўратуецеся».

Дзяўчына раптам неяк з горыччу ўсміхнулася, паказаўшы роўныя белыя зубы.

«Можа, яшчэ і пакаяцца за грэх у якой падпольнай царкве ці касцёле?»

«Знойдуцца людзі, якія вам дапамогуць».

«Ідзіце хутчэй, а то будзе позна».

Слядак выхапіў з вогнішча абгарэлую галінку.

«Вось, — сказаў ён, адшукаўшы пятак утаптанай глебы, — тут я напішу вам нумар абанентнай скрыні ў Мегаполісе. Як толькі вы з'явіцеся там, дайце мне ведаць, і вам дапамогуць. Я адказваю. Бачыце? Запомніце гэты нумар».

«Уцякайце».

Ён кінуў галінку ў вогнішча, павярнуўся і, не азіраючыся назад, рушыў прэч.

Сонца ўжо ў поўную моц вывяргала спёку. Хадзіць па балоце — гэта не тое, што плыць па вадзе. Ногі яго часам загразалі ў твань па пахвіну, з бруднай жывжкі выскоквалі смярдзючыя пухіры і лопаліся сярод тысяч дробных вадзяных істот, якія, пэўна, адчувалі сябе тут з камфортам.

Урэшце ён з палёгкай дасягнуў вады. Рана на перадплеччы была яшчэ адкрытая, але ўжо не кровачачыла. Ён глыбей удыхнуў паветра, спыніўся на кароткае імгненне і пайшоў у глыбіню, а потым паплыў, вызначыўшы напрамак.

Хвілін праз пятнаццаць ён лёг на спіну, каб адпачыць. Сонца стаяла амаль у зеніце, і яго бязлітасныя промні сляпілі вочы. Вада прыемна халадзіла цела і вяртала бадзёрасць.

Цень імкліва прамільгнуў перад яго вачыма. «Адкуль яму ўзяцца?» — падумаў ён. Сонца паліла твар, на небе не было ні адзінай хмаркі. Ён прыўзняў галаву, каб агледзецца, і ў гэты момант пачуў характэрны посвіст, які ён ужо чуў раней, калі далёка заплыў на возеры, і ў той жа момант рэзкі крык і ўдар па галаве нібы нечым вострым. Ад нечаканасці ён перакуліўся і глынуў вады. Страх міжволі працяў яго. Посвіст над галавой паўтарыўся, і ён уяўна пачуў смех. Смех? У тое ж імгненне адчувальны ўдар у патыліцу збіў яму дыханне і зноў прымусіў глынуць вады. «Што гэта і наколькі небяспечна? — пранеслася ў яго галаве. — Неабходна ўбачыць тую небяспеку, каб ведаць, як ад яе ўберагчыся».

Ён сабраў сілы і рэзка выскачыў з вады амаль па пояс.

Птушкі! Дзве вялізныя птушкі рабілі разварот і, нібы знішчальнікі, пачыналі пікіраваць на яго. Чайкі! Ён успомніў радок з Сеціва, дзе гаварылася пра гэтых птушак і пра небяспеку сустрэчы з імі ў вадзе. «Толькі без панікі», — падумаў ён. Усё залежыць цяпер ад таго, які спосаб абароны ён знойдзе. Але які? Павярнуцца да іх тварам і паспрабаваць схапіць рукамі? Дык без дапамогі рук ён пойдзе на дно. Ці яму выдзяўбуць вочы. Плыць хутчэй? Але ў яго засталася не так ужо і шмат сіл, каб імчаць, як спрынтэр. Да таго ж чайкі ўсё роўна будуць у такой гонцы спрытнейшыя.

Ён зноў атрымаў адчувальны ўдар, на гэты раз крылом. За ім павінен быць і другі, бо птушак дзве, мільганула ў яго галаве. Ён захапіў у лёгкія паветра і нырнуў. Над галавой па вадзе адчувальна лягнула, і ён зразумеў, што птушка прамахнулася. Але ж як доўга ён здолее так плыць, а чайкі — пудлаваць? Максімум хвіліну, нягледзячы на тое, што ён лічыўся калісьці выдатным плыўцом. А такі рваны рытм для плыўца згубны, бо можа хутка знясіліць яго. Да таго ж пасля ранення і аперацыі сілы ў яго ўжо далёка не тыя, што ў маладосці.

Ён выдыхнуў паветра ў ваду і вынырнуў на паверхню, зноў перайшоўшы на вольны стыль. Ногі яго звыкла запрацавалі, ствараючы руху моц. Бераг. Як хутка павінен быць бераг?

Ён павінен спяшацца, бо птушкі, а такіх вялікіх ён ніколі ў сваім жыцці не бачыў, чымсьці вельмі ўзвар'яваныя і поўныя лютасці.

Зноў удар па галаве. Ён не паспеў нырнуць, як яму апякло шчаку — пэўна, тая чайка, што заходзіла на яго пасля першай, пусціла ў ход кіпцюры. Ён зноў даў нырца. Праз хвіліну вынырнуўшы, ён паплыў так, каб вада больш не трапляла ў вушы і ён мог пачуць набліжэнне небяспечных істот. Гэтая тактыка прынесла яму нейкую надзею: як толькі ён чуў над галавой свіст крылаў, то адразу набіраў як мага больш паветра і пагружаўся ў ваду з галавой.

Бераг ужо быў побач — ён адчуваў гэта, а калі на імгненне прыўзняўся, каб зірнуць, то ўбачыў, што ён ужо нарэшце блізка да мэты.

Якраз у гэты момант ён адчуў моцны ўдар і потым другі, зноў глынуў вады і з цяжкасцю выплюнуў яе, каб прачысціць лёгкія.

«Йа-ха-ха! Йа-ха-ха!» — пачуў ён пранізлівы крык і — раптам стала ціха. Ён плыў наперад, і было ціха. Птушкі пакінулі яго.

Ён амаль вышаў з бераг і доўга ляжаў так, не маючы сіл узняцца на ногі. Сонца пераваліла зеніт, і цела яго хутка абсохла, мухі абляпілі рану на руцэ і ўзбуджана гудзелі над галавой — адчувалі пах крыві.

Урэшце ён з цяжкасцю падняўся, знайшоў у хмызняку схаваныя раней шорты і красоўкі, апрагнуўся і паволі рушыў у Паселішча.

Навокал ужо ўсё даўно абудзілася. Насустрач яму цяпер траплялі ў асноўным жаўта- і цёмнаскурыя постаці, як звычайна, жукаватыя і гучнагалосыя. Крочылі яны ўпэўнена і не саступалі дарогі, бачы-

лі, што нешта з ім не так, ён змораны і сілы яго на зыходзе. Таму і не саступалі. Адзін раз яму ўслед шпурнулі каменнем, але ён спадзяваўся, што сустрэчы з абколатымі і азлобленымі падлеткамі на гэты раз мінуе.

Крэза дома не аказалася. Слядак знайшоў кавалак люстэрка, агледзеў твар і збольшага галаву. Твар быў апухлы ад укусаў жамяры, з вялізнай драпінай на шчацэ, а на галаве ён намацаў некалькі гузакоў і неглыбокіх ран з ужо запечанай крывёй.

Ён знайшоў рэшткі віна ў бутэльцы, якая, пэўна, засталася нейкім чынам па-за ўвагай Крэза, выпіў з рыльца, дабраўся да ложка і адразу праваліўся ў сон.

Прачнуўся ён толькі апоўначы. У прыбудове было душна, і ён выйшаў на падворак. Неба, усыпане зоркамі, раз-пораз засцілалі пасмы дыму з тарфянікаў. Там-сям з далёкіх і блізкіх дамоў гучала музыка, рытмічна білі барабаны, даносіліся няўцямныя крыкі і брыдкае ляянка. Ён успомніў Шэрыфа, які казаў, што кожную ноч тут кагосьці калечаць ці забіваюць. У рэшце рэшт тое ж самае адбывалася і ў Мегapolісе. Гора чалавеку, калі ён застаецца адзін і не знаходзіцца нікога, хто б прыйшоў яму на дапамогу.

* * *

Разбудзіў яго Крэз. Ужо, пэўна, даўно развіднелася, сонечны прамень прабіваўся праз запылене шкло. Крэз сказаў, што назбіраў тое-сёе на стол.

«Вас, я бачу, падмаладзілі», — дадаў ён іранічна.

«На беразе я зваліўся з абрыву. Толькі і ўсяго», — не стаў развіваць далей гэтую тэму Слядак.

«Вы калі едзеце?» — спытаў стары нерашуча.

«Што, надакучыў?»

«Ды не. Жывіце. Тут і пагаварыць няма з кім».

«Значыць, еду сёння, — падвынікаваў Слядак. — Якраз пасля абеду тут пройдзе цягнік».

«У вас сабачая работа», — заўважыў стары.

«Затое я многа бачу».

«Жыццё — гэта бруд. Няма чаго і бачыць».

«Я чуў, што вас пагражалі падпаліць, — сказаў Слядак. — Вы б асцерагаліся».

«Не мае сэнсу. Мне абкрадвалі некалькі разоў, забіралі апошняе, а калі вырашаць пусціць «чырвонага пеўня», то ўсё роўна не ўберажэшся».

«Займелі б якую зброю».

Крэз махнуў рукой.

Праз гадзіну Слядак пайшоў з мэтай забраць з сейфа свой рэвальвер і развітацца з Шэрыфам. Той сядзеў у сваім крэсле і начыняў пісталетную абойму патронамі.

«Чулі, ноччу стралялі?» — спытаў Шэрыф.

«Не, — адказаў Слядак. — Я моцна спаў».

«Стралялі па мне».

Слядак уважліва ўгледзеўся ў змрочны твар участкавага.

«І што?»

«Я заваліў аднаго. Гэта людзі Ларыёна. Вы ўсё роўна з'язджаеце, так што гавару вам як ёсць. Цяпер я тут доўга не працягну».

«Вас возьмуць на службу ў любым іншым месцы. Я магу закінуць за вас слова. А пакуль пастукайце па дрэве».

«Ну не. Адсюль я не пабягу. Не дачакаюцца».

«Чым жа вы ім так не ў масць?» — спытаў Слядак.

«Здараецца, што белыя ідуць на супраціў: падпальваюць дамы дробных наркагандляроў. Ці быў выпадак — «замачылі» аднаго. Я не вельмі рэагую на гэта, таму тут стаў лішні».

«Д'ябла б пабраў гэты свет», — з горыччу адзначыў Слядак.

«Ён, пэўна, і пабраў», — усміхнуўся Шэрыф.

Яны памаўчалі. Абойма пстрыкнула і ўвайшла на сваё месца.

«Вы, пэўна, ведаеце, што апошняя так званая «канкіста» пракацілася тут пяць гадоў назад, — сказаў Шэрыф. — Мяркую, чарговая ўжо на падыходзе. Так што самі разумеете, маё жыццё будзе яшчэ менш значыць, чым любога з гэтых нашых прыхадняў. А большасць з іх, між іншым, пятая калона. Вось толькі мясцовым белым я сапраўды не пазайздросчу».

Слядак уважліва слухаў. Ён, вядома, ведаў, што такое «канкіста» і чым звычайна яна заканчвалася. Узброеныя банды з усходу — там быў цэнтр іх рэгіёна Еўрабіі, саслабелы і недзеяздольны, — урываліся ў паселішчы і дробныя гарады, дзе падобна старажытным канкістадорам (адсюль і «канкіста») учынялі гвалт. У гэтага гвалту было два напрамкі: рабаўніцтва харчовых прадуктаў ды наркатыкаў і захоп белых жанчын і рабоў на ўсход, дзе іх адпаведна выкарыстоўвалі.

«Дарэчы, — сказаў Шэрыф, — мне ўрэшце ўдалося «прабіць» тых «хімічак», пра якіх вы цікавіліся. Я прыціснуў кіраўніка Зары, і ён раскалоўся. Калінебудзь я да яго дабяруся і ўпакую «садзюгу» на нары. Але пакуль тое, вось што ён мне паведаміў: тры дзяўчыны, якія збеглі з папраўчых работ і якіх пакуль не знайшлі дый надта і не шукалі, — сёстры, белыя, амаль пагодкі. Іх бацькі загінулі ў Мегаполісе падчас Катастрофы, пасля чаго малалетак скінулі ў нейкі спехам сфарміраваны прытулак, дзе падчас неразбярыхі адбываліся жудасныя рэчы. Вядома, абараніць іх не было каму, а вось пакарыстацца іх становішчам ахвотнікі адразу знайшліся. Іх па чарзе гвалціў дырэктар таго прытулка, але аднойчы, калі крыху падраслі, яны забілі яго. Віну іх тады так і не даказалі, але на ўсялякі выпадак скіравалі ў папраўчую калонію, адкуль яны выйшлі, як толькі дасягнулі пэўнага ўзросту. Кажуць, яны пакляліся помсціць, і за імі цягнецца не адзін хвост, але яны надзвычай скрытныя, асцярожныя і чуюць небяспеку, як зверы. Хоць іх лёс і прадвызначаны».

«Вы будзеце іх шукаць?» — спытаў Слядак.

Шэрыф паціснуў плячыма.

«Калі загадаюць, пашлю сваіх двух вялікіх следapyтaў. Можa, ім і пашанцуе».

«Рад, што вы ставіцеся да гэтага з гумарам, — сказаў Слядак. — Мне, напрыклад, іх па-чалавечы шкада».

«А-а, вось яшчэ што, — нібы ўспомніў Шэрыф. — Мне далажылі, што вы сплавалі на востраў».

«Хто гэта далажыў?»

«А вы ўгадайце».

«Штучнік? — выказаў здагадку Слядак. — Ну і зух!»

«Дык раскажыце, што там на востраве?» — замест адказу спытаў Шэрыф.

«Пуста. Балота. Твань».

«І ніякіх там, скажам так, адхіленняў?»

«Што вы маеце на ўвазе?»

«Ну, якая-небудзь кінутая лодка, у людзей яны часам сталі прападаць, мне скардзяцца».

«Пашліце Штучніка. Ён разбярэцца».

«Вы быццам сёння едзеце?» — не падтрымаўшы жарт, удакладніў Шэрыф.

«Так. Я прыйшоў развітацца».

«У вас на твары шрам і на галаве кроў».

«Я пабіўся, калі хадзіў да Зары».

«Што ж, удачы вам».

«Узаемна».

Яны паціснулі адзін аднаму рукі, і Слядак пайшоў. Ён не любіў доўга развітвацца.

Крэз чакаў яго, па звычцы седзячы на калодзе. Ён ужо глынуў з бутэлькі, якая стаяла побач. Нібы ўпершыню Слядак убачыў яго лядашчасць і што ён ужо амаль зусім стары: зморшчыны, набухлыя мяшкі пад вачыма, друзлая скура — усе прыкметы распаду арганізма.

«Не хацеў вас раней трывожыць пытаннямі, — сказаў стары, — а калі зазірнуў у краму, то вы ўжо раптам сышлі».

«Я хадзіў развітацца з Шэрыфам, — патлумачыў Слядак. — Праз паўгадзіны мне трэба на станцыю, інакш я спазнюся на цягнік».

Стары ўзняўся з калоды.

«Калі вы не супраць, я дапамагу вам сабрацца».

«Я сам, — сказаў Слядак. Ён выцягнуў з кішэні кашалёк і даў таму грошай. — Вось, вазьміце».

«Вы іх бачылі?» — спытаў Крэз.

«Каго гэта — іх?»

«Эрынй».

«Бачыў, — праз паўзу сказаў Слядак. — Яны ледзь не патапілі мяне».

«Цяпер вы мне верыце?»

Слядак паціснуў плячыма.

«Хіба што так».

Ён пайшоў, сабраў сваю дарожную сумку і зноў выйшаў на падворак. Сонца пакрысе губляла сваю сілу. Крэз па-ранейшаму сядзеў на калодзе. Бутэлька ўжо амаль апусцела, але ап'янец ён яшчэ не паспеў.

«Не хачу вас сурочыць, — асцярожна заўважыў Слядак, — але ж вы абмежаваныя часам, я маю на ўвазе тое, што наперадзе ў вас старасць, і дапамогі вам тут дачакацца цяжка».

«Я ведаю, — адказаў стары. — Пакуль я яшчэ ў сіле. Але як толькі я саслабею — мне гамон. Лёс многіх белых тут прадвызначаны, калі яны жывуць адзінока падобна мне. Як кажуць, за што змагаліся — тое і атрымалі».

Яны крыху памаўчалі.

«Што ж бывайце, — сказаў Слядак і працягнуў старому руку. — Калі што, вяртайцеся ў Мэгаполіс. Я вам раней гаварыў пра свой пеленг, і вы лёгка знойдзеце мяне».

«Бывайце, — адказаў Крэз. — Наўрад ці больш пабачымся, так што дзякуй вам за дабро і ўдачы».

...У забітым людзьмі вагоне цягніка, а хадзілі яны рэдка, Следаку не знайшлося месца. Там-сям можна было і сесці, але яму наўмысна і з прытоенай нянавісцю адмаўлялі — ехалі ў асноўным цем-

наскурья і каляровыя, а таксама супляменнікі Ларыёна. Ён прымасціўся ў тамбуры ля акна і ўвесь час стаяў, раз-пораз прыціскаючыся, калі яго піхалі, часам знарок, да сценкі.

К вечару стала больш свабодна. Цягнік грукатаў, Слядак асцярожна паспрабаваў прыадчыніць бруднае акно — тое якраз аказалася незаблакіраванае, — і ў твар яму пругка пацёк струменьчык свежага паветра.

За вакном мільгаў, калі-нікалі мяняючыся, адзін і той жа сумны пейзаж: рэдкія баракі прымітыўных сельскагаспадарчых класцэраў, паляны ад даўно высечанага лесу, на месцы якога перад вачыма часам праплывалі бязладныя кампактныя паселішчы; гісторыя павярнулася назад і спынілася на прыкладзе былых амерыканскіх амішаў, якія закансервавалі свой побыт на ўзроўні семнацатага—васемнацатага стагоддзяў — наступіла другое сярэднявечча, хіба што з элементамі трафейнага індустрыялізму.

Потым ён убачыў, як з-за далягляду раптоўна выплыў барвовы дыск Месяца. Казалі, што навігатары з першай стацыянарнай касмічнай базы, пабудаванай там напярэдадні і кінутай на волю лёсу, а па сутнасці, на марудную смерць ад недахопу кіслароду і прадуктаў спажывання, у момант Катастрофы і пасля яе, калі ўсюды панаваў хаос, — у тыя апошнія свае гадзіны даслалі на Зямлю праклён.

«У рэшце рэшт, — думаў ён, — хіба так важна, хто тут будзе весці рэй? На падыходзе новыя орды, яны яшчэ больш шматлікія і яшчэ больш агрэсіўныя, бо эпоха асветы скончылася, народы дэмаралізаваныя, а іх лідэры — нікчэмныя. Калектыўнае самазабойства якраз і пачынаецца з адмаўлення традыцыйных каштоўнасцей, пры якім асобныя вяртлявыя і хітрыя, як чарвякі, індывіды могуць і выжыць, а народ немінуча загіне».

Што гаварылі адзін аднаму і думалі ў тыя дні дзесяць гадоў назад няшчасныя астранаўты, для якіх Месяц стаў агульным магільнікам? Нічога, ак-

рамя праклёну, на Зямлю яны не даслалі, а ўсе размовы знішчылі. Дый сама станцыя, пэўна, ужо развалілася і спарэхнела, зацягнутая рэгалітам. Космас — вось куды было варта глядзець чалавеку. І Тэорыя Усяго, якую абяцалі агучыць нам у гэтыя трыццатыя гады навукоўцы, так і не была адкрыта, а самі яны былі зацкаваныя.

Слядак з цяжкасцю стаяў на нагах, але, як ён бачыў, ехаць яму засталося няшмат. Ён думаў пра тое, як вернецца на працу, пра Гектара, што ён яму скажа і ці дасць той яму веры. Але, напрыклад, наўрад ці раскажа каму пра тое, што ў забруджаных гноем, ахутаных адчаем і паразай, загразлых у гагнах гарадах ці паблізу іх, ля паселішчаў, дзесьці на далёкіх выспах насуперак усялякаму цвярозаму розуму раптам могуць з'явіцца багіні помсты.

* * *

Наступіла восень з зацяжнымі залевамі, а потым нечакана пахаладала, выпаў снег і надышла зіма. Слядак іншым разам адсочваў пошту з абаненцкай скрыні, але таго, што яго непакоіла і цікавіла, не было. Часам незразумелая туга авалодвала ім, асабліва калі ўспамінаў лета ў Паселішчы, старога Крэза, Шэрыфа, востраў на возеры і дзяўчыну з «тату» ў выглядзе чайкі.

Але раптам прыйшоў ліст ад Крэза. Стары напісаў, што ён яшчэ жывы, што ў Паселішчы стала горш, што быў чарговы напад — так званая «канкіста», загінулі і прапалі без вестак людзі, што паранены ў перастрэлцы Шэрыф ляжыць у бальніцы і што яго самога зноў абакралі. Ды, каб не запамятаць, дадаў стары, у канцы лета на беразе возера знайшлі знявечаную Зару.

І яшчэ, паведамляў ён, з вострава зніклі чайкі.
...Больш лістоў не было.

Жнівень—верасень 2006 года